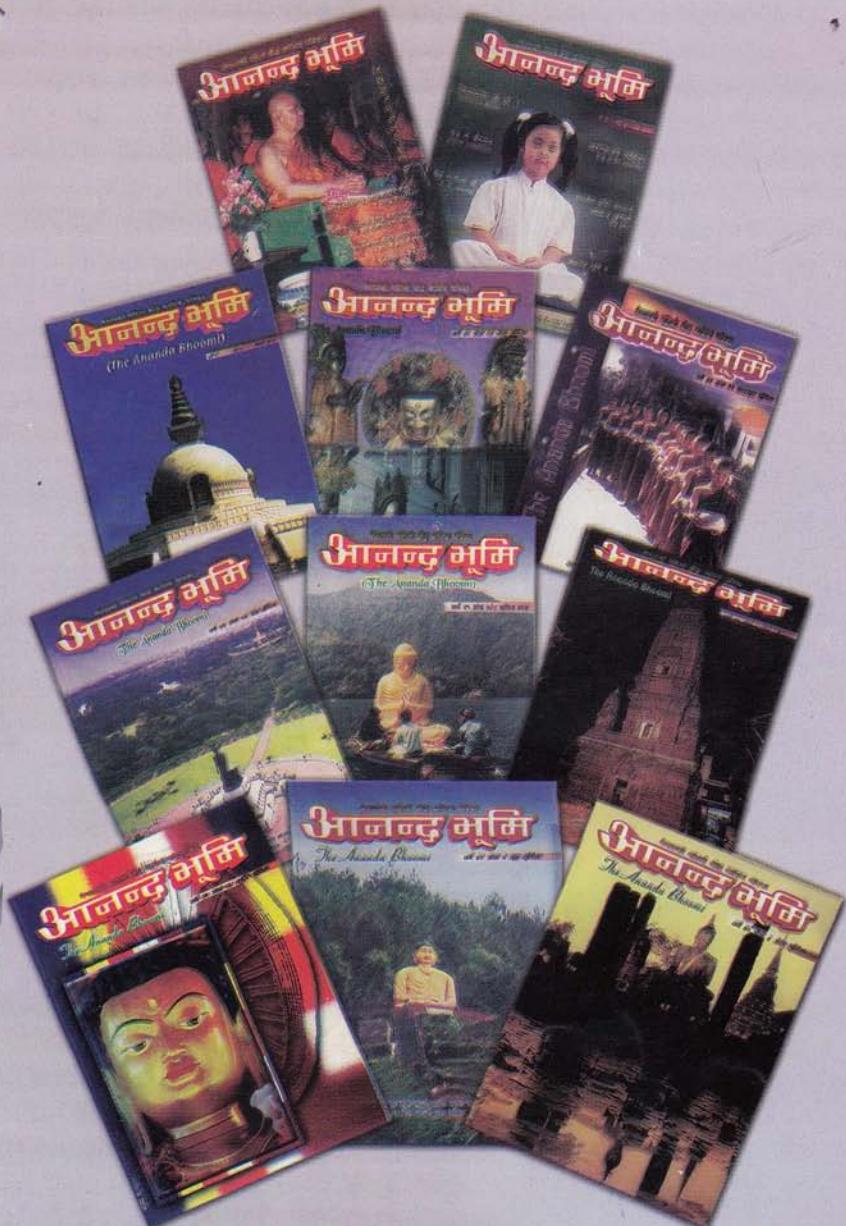

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

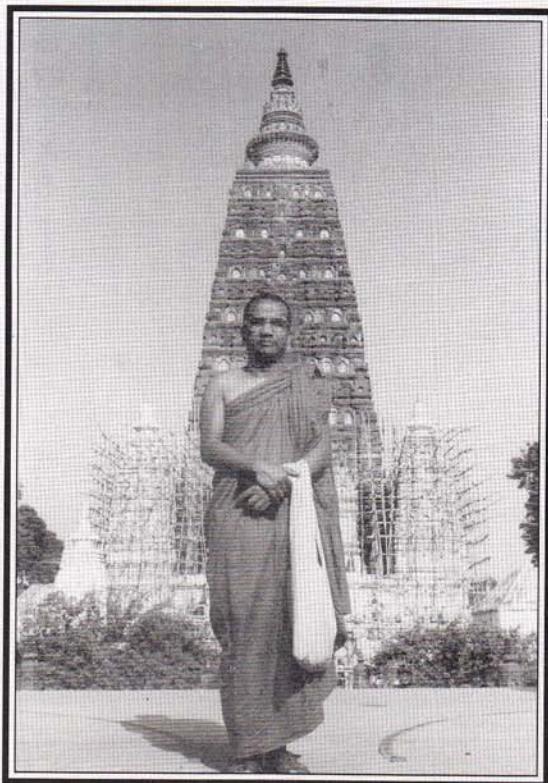
वर्ष ३० अंक ३ असार पूर्णिमा

३० औं वर्ष प्रवेशसंगै आनन्द भूमिको रंगीन वर्ष

आनन्दकुटी विहार

नेपालको बुद्ध शासनिक क्षेत्रमा समर्पित एक नेतृत्ववान, बहुआयामिक
व्यक्तित्व श्रद्धेय दिवंगत भिक्षु सुदर्शन महास्थविरप्रति
भावपूर्ण एवं धर्मसंवेगपूर्ण
॥ निर्वाण कामना ॥

दिवंगत भिक्षु सुदर्शन महास्थविर

आनन्द कुटी विहार गुठी
आनन्द कुटी दायक सभा
आनन्द भूमि परिवार
बुद्ध विहार भूकुटी मण्डप
बौद्ध महिला संघ नेपाल

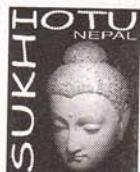
सुखी होतु नेपाल
विश्व शान्ति विहार
विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय
बुद्ध जयन्ती समारोह समिति
बुद्धिष्ठ कम्यूनिकेशन सेन्टर

आनन्द भूमि

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

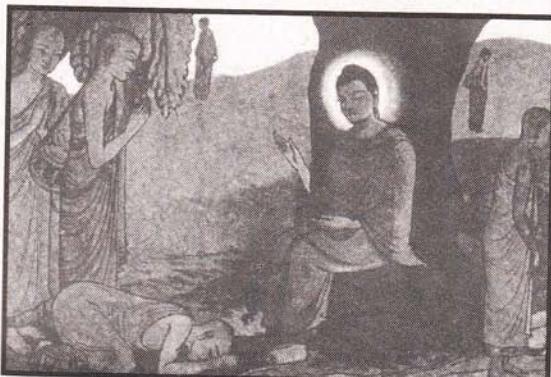

२०५९ आषाढ़ युव्हि
बुड्ड. २५४६

वर्ष ३० अंक ३
ने.सं. ११२२

The Ananda Bhoomi (Year 30, Vol. 3)
A Buddhist Monthly : July 2002

बुद्ध वचन

“कुनै महान् धार्मिक ग्रन्थमा लेखिएको छ भन्दैमा, कुनै राजा महाराजाले भनेको भन्दैमा, कुनै पण्डित या धर्म गुरुले भनेको भन्दैमा, कुनै मान्यवर ले भनेको भन्दैमा या अझै भनौ म तथागत बुद्धले भनेको भन्दैमा कुनै सोचविचार नगरीकन अर्थात् सुनारले सुनलाई असल या कमसल थाहा पाउन कसीमा घोटी जाँचे जस्तै या हरेक कुरालाई आ-आफ्नो विवेकमा जाँची ठीक भए अनुशरण गर्ने, बेठीक भए नगर्ने, सत्य लागे सत्य भनी जान्ने, असत्य भए त्यसको पछाडि नलाग्ने जस्ता विवेक प्रयोग गरी हेर्नु पर्छ । कसैको बहकाउमा लागेर, झक्काले भनेको भन्दैमा लाग्नु बुद्धीमानी ठहर गर्न निल्दैन । आफ्नो विचारले ठिक लागेमा त्यसको अनुशरण गर्ने, जवरजस्ती या अस्लको लहलहैमा हैन ।”

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

फोन / फैक्ट्रायर २२६७०२ / ४८२९८४ E-mail : sukhi@ntc.net.np

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गर्ने ।

प्रमुख सल्लाहकार

भिक्षु कुमार काश्यप महास्थाविर (अध्यक्ष, आ.कु.विहार)

निदेशक

सम्पादक
कोण्डन्य

सह-सम्पादकहरू

भिक्षु निग्रोध (विश्व शान्ति विहार, ४८२९८४)
राजु महर्जन (ग.छैं, ५३७८८९)

विशेष सहयोग

त्रिभुवनन्धर तुलाधर, भुरुङ्गखेल, २६३३००

सल्लाहकारहरू

भिक्षु धर्मसूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.गृष्णी)
तीर्थ नारायण मानन्धर (अध्यक्ष आ.कु.दायक सुभा)

कला समायोजक

फल्समान शाक्य, ओकुबहाल, ५३१४४८

कम्प्यूटर तज्ज्ञा

मदन लाल श्रेष्ठ, दीपक महर्जन, दुर्गेश श्रेष्ठ

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुडी

प्रमुख व्यवस्थापन तथा सह-प्रकाशक

सुखी होतु नेपाल

वितरण व्यवस्थापन

संघरत्न डंगोल, राकेश महर्जन, उत्तमधर महर्जन

आर्थिक व्यवस्थापन

विनोद महर्जन, सुरज महर्जन, राजेन्द्र महर्जन

सहयोगीहरू

बुद्ध जयन्ती समारोह समिति (श्रीघ.), नरेश बज्राचार्य (बृत्वल),
हरिगोपाल महर्जन, गंगाराम महर्जन,
अनामारिका करुणावती, सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा),
अजय शाक्य, माईकल श्रेष्ठ, विकास तामाड ।

सम्पर्क कार्यालय

सुखी होतु नेपाल,

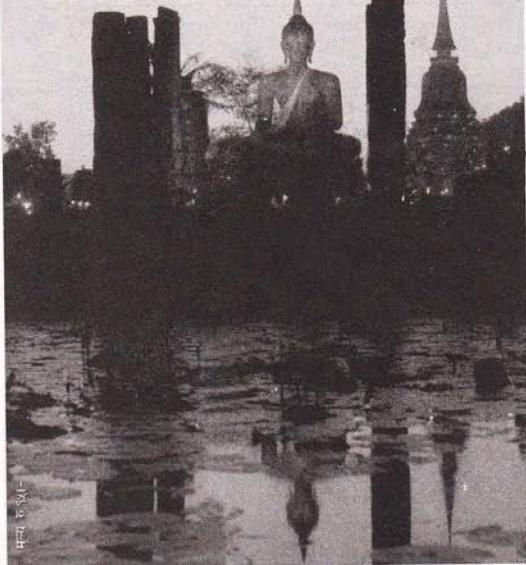
बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, पो.ब.नं. १९३, काठमाडौं

गताङ्कमा प्रकाशित आनन्द भूमि

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

संस्कृत वाचनी लेख परिवर्तन विषय

विषय सूची

विषय	ले खक	पृष्ठ
सिद्धार्थको जन्ममूर्ति	भिक्षु सुदर्शन महास्थविर	५
ईश्वर	बातुल वासव वज्र	७
एकता	पुष्परत्न शाक्य	९
लुम्बिनीमा बौद्ध.....	ज्ञानुराजा शाक्य	१०
धर्म विश्वास र हामी	भिक्षु सुशील	१२
बुद्ध प्रिय तर.....	प्रदिप ढाकाल	१४
महास्थविर सुदर्शन....	कोण्डन्य	१६
शब्दचित्र		१८
थःत शृजनाय....	दुर्गालाल श्रेष्ठ	२०
बुद्ध धर्ममा बैचारिक...	पान बहादुर क्षेत्री	२१
धन्य सिद्धार्थ.....	कोण्डन्य	२३
डॉक् अंगुलिमाल	श्रामणेर जोतिक	२५
Prospect of the new....	Ven. Sudarshan	२७
कालाम सूत्र	सम्यक सम्बोधी प्राणपुत्र	३१

Best wishes to all
living beings

Ajay Emporium

Naghali Tole
Kathmandu, Nepal

May all being be
Happy & Well

Dampa
Enterprises

Tibetan Raw Wool,
Pashmina & Silk Yarn
Wholeseller

Tel : 270828 (Off.) 272945 (Res.)
Fax : 278926, 484129 (Show room)
Mobil : 981020922
Swayambhu (Ring Road)
Kathmandu 15, Nepal

सम्पादकीय

बुद्ध शासनिक एक अध्याय : भिक्षु सुदर्शन चिर निंद्रामा विलाए

बुद्धशासनिक बहुआयामिक व्यक्तित्व श्रद्धेय भिक्षु सुदर्शन महास्थविर निधन हुनुभयो । यस्ले हामी सबैलाई स्तब्ध तुल्याइदिएको छ । बौद्ध विद्वान, इतिहासविद, पुरातत्वविद, बौद्ध संस्कृतविद, लुम्बिनीको आधिकारिक विज्ञ श्रद्धेय सुदर्शन महास्थविरको निधनले सम्पूर्ण बौद्ध क्षेत्रलाई ठूलो आघात पुगेको अहिले नै सर्वत्र महशुस हुन थालिसकेको छ । बुद्ध धर्मलाई साहित्यिक क्षेत्रमा प्रयोग गर्ने, संचार क्षेत्रमा समेटने, नेपाल भाषाको आन्दोलनमा जेल जीवन यापन समेत भोगेका उहाँ महास्थविर बहुआयामिक शासनिक व्यक्तित्व हुनुहुन्छ ।

बुद्ध धर्म र नेपाल भाषाले राणा शासनको अन्त्यतासँगै विताउनु परेका ती संघर्षका दिनहरू आज इतिहासमा परिणत हुईछ । त्यतिवेला देखि नै नेपालमा थेरवाद बुद्धशासनको पुनर्जागरणकाल शुरु हुन्छ र दिवंगत श्रद्धेय प्रज्ञानन्द, धर्मालोक, महाप्रज्ञा, अमृतानन्दले अथक प्रयास गर्नु भएको कुरा कसैले विसेका छैनन् भने उहाँहरू नै नेपालको थेरवाद बुद्ध शासनमा अग्रगण्य प्रवर्जित व्यक्तित्व हुनुहुन्छ । नेपालमा थेरवाद बुद्ध शासनको पुनर्जागरण भएको आधा शताब्दी नाधिसकेको छ । २००१ सालमा बुद्ध धर्म प्रचार गर्न नपाइने भनी भिक्षु श्रामणेरहरूलाई देश निकाला समेत गरिएको कलंकित इतिहास जीवित नै छ । थेरवादको पुनर्जागरणमा सुनालो पाना थप्ने व्यक्तित्वहरूलाई सम्मिक्ता भिक्षु महाप्रज्ञा (पछि बौद्ध ऋषि), भिक्षु प्रज्ञानन्द (कर्मशील), भिक्षु नारद (श्रीलका), भिक्षु श्रियदर्शी (श्रीलका), वर्माको श्रद्धेय चन्द्रमणी महास्थविर, धर्मादित्य धर्माचार्य, भाजुरत्न उपासक, चित्तधर हृदय स्मरणीय व्यक्तित्वहरू हुनुहुन्छ ।

पहिलो पुस्तासँगै श्रामणेर सुदर्शन उदीयमान लेखक एवं प्रभावशाली वक्ताको रूपमा देखिएका थिए । श्रामणेर सुदर्शन जस्ते पहिलो पुस्तासँगै नेपालमा बुद्ध धर्म, बौद्ध संस्कृत, इतिहास, पुरातत्व एवं नेपाल भाषाको क्षेत्रमा अद्वितीय योगदान पुर्याउनुमा ठूलो भूमिका निभाएका थिए । विधिको विद्यान नै यस्तै छ जहाँ जन्म हुन्छ त्यहाँ मरण अवश्यम्भावी छ, उत्पत्ति र विनाश, दिन पछि रात, कहिले धाम त कहिले छायाँ, कहिले जीवन त कहिले मरण भने भैं यो धर्तीमा जन्मने जति विलाएर जानु छ, वस अन्तरता भन्नु ढीलो र चाँडो, अवस्थामा फरक हुनसक्छ र पनि अनिश्चित जीवनमा मरण अवश्यम्भावी छ, सुनिश्चित छ । त्यसै चक्रिय पद्धतिलाई बुद्धशासनिक क्षेत्रमा बहुआयामिक व्यक्तित्व श्रद्धेय भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले स्वीकारेर गत अपाढ ५ गते यो धर्तीवाट सदाका लागि विलय हुनुभयो, चिर निंद्रामा विलिन भई मरणोन्मुख गन्तव्यमा प्रस्थान गर्नुभयो ।

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका उपाध्यक्ष भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको निधनले थेरवाद बुद्धशासनलाई अपूरणीय क्षति भएको अहिले नै महशुस भैसकेको छ । साथै बुद्धभूमि नेपालअधिराज्यमा परियति शासन, लुम्बिनी क्षेत्र, नेपाल भाषा, बौद्ध जनजाति तथा समस्त बौद्ध धर्मालम्भी समुदायहरूलाई ठूलो धब्कका लागेको छ । उहाँको तत्काल तर दुरर्दृश्यपन्नले निर्णयदिन सक्ते क्षमता, बौद्धिक व्यक्तित्व एवं नेतृत्वको अभाव खटाकिन थालेको महशुस गरिन थालेको छ । विशेषतः वर्तमान नेपालको थेरवाद बुद्ध शासनमा आइपर्ने धार्मिक, सामाजिक, राजनैतिक एवम अन्तर्राष्ट्रीय स्तरको सभा सम्मेलनमा उहाँबाट निभाइएका महत्वपूर्ण भूमिकाहरूले हामीलाई उहाँको स्मरण गराई रहने नै छ । आज वहाँ हाम्रो सामु हुनुहुन्न वश वहाँको योगदान मार्फत प्रेरणालाई समर्पिएर बुद्ध शासनिक क्षेत्रको विकास अव हाम्रो काधमा आइपरेको कुरालाई विसनु हुदैन । उहाँ पछिको तेश्रो पुस्ताले अब सोचनुपर्ने बेला आएको मात्र नथानी तदारुकताका साथ सजक रसतर्क भई अगाडि वढनु अपरिहार्य भएको कुरालाई नकार्न सकिंदैन । यर्थाथतः उहाँका अविस्मरणीय योगदानहरूलाई प्रेरणाको स्रोत मानेर बुद्ध शासनानुरागीहरू अगाडि वढनु नै उहाँ प्रति सच्चा श्रद्धाङ्गली व्यक्त गरेको सावित हुनेछ ।

उहाँ आफै अविस्मरणीय व्यक्तित्वहरूको स्मरणमा उ पनि गयो, त्यो पनि गयो आखिर सुदर्शनपति कति नै टिक्का र भन्नु हुने आज आफै चिर निंद्रामा परी सदा सर्वदाका लागि भिक्षु सुदर्शन महास्थविर विलिन भएर गए । कयौले आँशु वहाए, क्यौले वहाँको निधनमा धर्म संवेग उत्पन्न गरे, कयौले आज पनि वहाँलाई जीवन्त रूपमा सम्भिन्नै रहे अन्ततः जनन्दभूमीलाई निरन्तरता दिन सुखी होतु नेपाललाई मृत्यु शैयामा विलिन हुन एकदिन अगाडि सम्म निर्देशन दिनहुने वहाँ श्रद्धेय बुद्ध शासनिक बहुआयामिक व्यक्तित्व महास्थविर भिक्षु सुदर्शनप्रति नतमस्तक भई निर्वाणको कामना व्यक्त गर्नु हाम्रो कर्तव्य छेक्के छौं । उहाँको निर्देशनमा परिमार्जित भएर प्रकाशित भएको आनन्द भूमिलाई हामीले यसरी नै निरन्तरता दिई जानु छ ।

श्रद्धेय निर्देशक भिक्षु सुदर्शन महास्थविरप्रति पुनः भावपूर्ण निर्वाण कामना ।

सिद्धार्थको जन्ममूर्ति

◆ अिक्षु सुदर्शन महाप्रथविट

सिद्धार्थको जन्ममूर्ति

बैं द्व ह रु को
संवेजनीय पुण्यस्थल
लुम्बिनी, बुद्धगाया, सार
नाथ र कुशीनगरका
मूर्तिहरूमा लुम्बिनीस्थित
सिद्धार्थको जन्म दर्शाउने
मूर्ति पनि एक हो। सिद्धार्थ
जन्मदृश्य अंकित यस
मूर्तिलाई आजभोलि हामी
महामायादेवीको मूर्तिको

रूपमा पूजा गर्दछौं। सिद्धार्थ जन्म स्मारकमा महामायादेवी
मन्दिरको संरक्षण र पुनः निर्माण पूरा गरी महामायादेवी
पुनर्स्थापना गर्ने काम भैराखेको छ। यो सिद्धार्थको जन्म
सम्बन्धी मूर्ति महामायादेवीको मूर्ति अशोक स्तम्भको
दुङ्गा जस्तै चुन दुङ्गाको छ। कलकत्ता संग्रहालयस्थित
पातली पूत्रोद्वारपालको मूर्ति यदि अशोककालीन हो
भने यो लुम्बिनीको मूर्तिलाई पनि सामान्यतः अशोककालीन
मान सकिन्छ। इतिहासकार भी. स्मीथ र मुखर्जीले १८९९
को लुम्बिनीयात्रा वर्णनमा सिद्धार्थ जन्म सम्बन्धी
मूर्तिहरूमध्येमा यसै मूर्तिलाई सर्वाधिक पुरानो मानिएको
छ। यस मूर्तिलाई बौद्ध विद्वानहरू कुषाणकालीन मान्दृष्ट
भने हेमराज शाक्यज्यू तेस्रो शताब्दीको मान्दृष्ट।
जबकि डा. रामनिवास पाण्डे पुरातत्वज्ञ रूपमा लुम्बिनीमा
कार्यरत गुप्तकालिक मान्दृष्ट।

सिद्धार्थको जन्मभूमि

लुम्बिनीको मायादेवीको दायाँतिर तिनको घुँडासम्म
आउने उचाइमा एउटा सानो मूर्ति छ। त्यो शिशु सिद्धार्थ
हो। मूर्तिको भैतिकस्थितिको अस्पष्टताले यसको कलात्मक
पक्षमा हामी केही भन्न सक्दैनौं तर पनि यो मूर्ति कमलको
फूलमाथि भएको अनुमान गर्न सक्छौं र यो मूर्तिको

अवस्थिति भण्डै राष्ट्रिय संग्रहालयको मूर्ति जस्तै होला
भन्न सक्छौं। 'ललित विस्तार'मा आमाको दायाँ पार्श्वबाट
जन्मे भने जस्तै 'बुद्ध चरित' ले लोकहितका लागि बायाँ
पार्श्वबाट पुत्र जन्मे भने अनुसार सिद्धार्थको अवस्थिति
महामायादेवीको दायाँतिर भएको यथार्थ हामी देख्दछौं।

महामायादेवी

लुम्बिनीस्थित सिद्धार्थको जन्म सम्बन्धी यस मूर्तिमा
सबभन्दा ठूलो मूर्ति मायादेवीको हो। दायाँ हात उठाई
साल शाखा समाइरहेकी महामायादेवीको बायाँ हात
कति स्थिर छ र केही क्षणिक रूपमा आफ्नो वस्त्र
समाइरहेको जस्तो देखिन्छ। सूक्ष्म शिष्ट कटिभंग रूपमा
उभिएकी महामायादेवीको खुट्टामा मोटो कल्ली जस्तो
आभूषण स्पष्ट देखिन्छ। त्यस्तै कानमा पनि केही आभूषण
भएको लक्षणलाई महामायासँगै उभिएको मूर्तिको कानमा
भएको गहनाले स्पष्ट गर्दछ।

महाप्रजापति गौतमी

महामायाको
खुट्टामा अवस्थितिबाट
देखापर्दछ। बायाँ
खुट्टामा भन्दा दायाँ
खुट्टामा जोड पर्ने गरी
दायाँ खुट्टामा उभिर-
हेकी छिन्। जातक
अठाउकथाले तिनले
दायाँ हात पसारेर
शाल शाखा समाइन
भन्ने उल्लेख गरिएको
छ भने 'ललित विस्तार'

ले महामायादेवीले दायाँ हात पसारेर प्लक्ष शाखा समाएकी
थिइन भन्ने वर्णन गरिएको छ। यहाँ हामी महामायादेवीलाई
दायाँ हातले रुख समाइराखेकी स्पष्ट देख्दछौं र यो
समाई अरु सिद्धार्थ जन्म सम्बन्धी मूर्तिहरूको भन्दा

सारै नै स्वाभाविक छ । महामायादेवीको दायाँ वक्ष सिद्धार्थलाई दूध खाउन आतुरभावको छ । यस सूक्ष्म सरल भावलाई मूर्तिमा सजीवता दिन लुम्बिनीमा १९५६ ईस्वीमा प्रतिस्थापन गरिएको नयाँ सिद्धार्थ जन्मको मूर्तिकार त्यति सक्षम देखिएनन् । देवपतनबाट ल्याइएको हाम्रो राष्ट्रिय संग्रहालयको सिद्धार्थ जन्म मूर्तिमा पनि यो मातृत्वको दुर्घटान गराउन आतुरभावको लक्षण त्यति सशक्त छैन । खुट्टामाथि बायाँ खुट्टा राखेको नभए तापनि लुम्बिनीस्थित महामायादेवी उभ्याई पदस्थिति प्राकृतिक रूपको छ । महामायादेवीको मुखमण्डलको भौतिक स्थिति चेप्टो रूपमा देखिए तापनि सौम्य सरसभाव अभ विद्यमान छ । महामायादेवीको प्रतिकृतिमा भन्दा राष्ट्रिय संग्राहालयस्थित महामायादेवीको वस्त्र र श्रृङ्गार कलात्मक छ । महामायासँगै उभिएको मूर्ति पूर्णचन्द्र मुखर्जीको शब्दमा माहामायाकी परिचारिका हुन् । तर प्रायः विद्वानहरू यस महामायासँगैको मूर्तिलाई महामायादेवीकी बहिनी महाप्रजापति गौतमी भन्दछन् । आफैनै गर्भवती दिदी महामायादेवी

माइती जाँदा
महाप जापति
गौतमी आफै पनि
माइती जानु
स्वाभाविक हो । बौद्ध
ग्रन्थ अनुसार यी

दुवै गर्भवती थिइन । यस परिस्थितिमा विशेषतः महाप्रजापति गौतमी नन्दाकी आमा भइसकेकी प्रश्वव सम्बन्धमा अनुभव भइसकेकी हुनाले प्रश्वव सम्बन्धमा अनुभव नभएकी आफानी दिदी महामायादेवीसँगै आफू पनि माइती जानुमा अर्को सम्भाव्यता देखिन्छ । तर, यो सत्य हो कुनै पनि प्राचीन बुद्ध जीवनीमा महामायादेवीसँगै महाप्रजापति गौतमी माइती गएको वर्णन पाइदैन ।

ब्रह्मा :

लुम्बिनीको सिद्धार्थको जन्म प्रतिमामा महामायादेवीतिर आफ्नो हात पसारेर केही लिन चाहिर हेको मूर्ति ब्रह्माको होला । पूर्ण चन्द्र मुखर्जी यस मूर्तिलाई

प्रजापति मान्नुहुन्छ भने स्मीथ अर्को पुरुष मूर्ति मात्र मान्नुहुन्छ । जातकठूल अनुसार शुद्ध चित्त भएका चार महाब्रह्माहरूमध्येका सिद्धार्थलाई सुनको जालीमा ग्रहण गर्ने एक महाब्रह्मा हो । 'ललितविस्तर' अनुसार ब्रह्माले सिद्धार्थलाई पात वस्त्रमा ग्रहण गरेको थियो । मूर्तिको टाउको निरको चेप्टो विस्तरले यो ब्रह्माको मुकुटको किरीट हो अथवा ब्रह्माको चार मुख हो, स्पष्ट्याउन गाहो छ । मैले देखेको सिद्धार्थको जन्म सम्बन्धी मूर्ति फलकहरूमा म्यानमारको एक प्राचीन मूर्तिमा मात्र चार मुख भएको देखिन्छ ।

यस मूर्तिको अर्को मूर्ति ब्रह्मा वा इन्द्र हो । यो श्रद्धा विभोर भई उभिरहेको अवस्थामा छ । यो मर्यादा क्रममा महाब्रह्मापछिको हुनाले यो शक इन्द्र हुनुमा धेरै सम्भव छ । कलकत्ता संग्रहालयस्थित सिद्धार्थको जन्ममूर्तिको व्याख्यामा ब्रह्मासँगै शक भएको कुरा स्मीथले लेख्नुभएको छ भने वृन्दावन भट्टाचार्यले सारनाथ संग्रहालयस्थित सिद्धार्थको जन्मूर्तिसँगै शक भएको उल्लेख गर्नुभएको छ ।

तर, हाम्रो राष्ट्रिय संग्राहालयस्थित सिद्धार्थ जन्म सम्बन्धी मूर्तिमा ब्रह्मा र इन्द्र दुवै देखिएनन् ।

अरु देव अथवा परिचारिकाहरू :

सिद्धार्थको जन्म सम्बन्धी अन्य स्थानका विभिन्न मूर्तिहरूमा चारै ब्रह्माहरू लहरै उभिएको दायाँ बायाँ धेरै देवदेवी वा परिचारिकाहरू भएको मूर्ति जस्तै आकाशतिर केही मूर्ति भएको पनि उल्लेखनीय छ । विशेषतः सिद्धार्थको जन्म प्रसंगमा जातक अट्ठकथाले आकाशबाट जलधारा निस्केर बोधिसत्त्व उनकी आमालाई नुहाइदिएको त्यस्तै 'ललित विस्तर'ले नन्द र उपनन्द नागराजबाट आकाशबाट शीत र उष्ण जलधाराबाट स्नान गराएको वर्णन सम्बन्धी मूर्तिहरूमा आकाशबाट जल वर्षाएको वा फूल वर्षाएको चित्रण मूर्ति रूप छ । हाम्रो राष्ट्रिय संग्राहालयस्थित सिद्धार्थ जन्मको मूर्तिमा सिद्धार्थको शिरनेर आकाशमा दुई

देवमूर्ति वा
नागहरु स्पष्ट
छन् । यिनीहरूले
पुष्प वर्ष गरिरहेको
स्पष्ट छ । सायद
यो जल
स्नानसँगैको पुष्प
वर्ष हो ।

लुम्बिनी स्थित
सिद्धार्थ जन्मको
महामायाको मूर्ति
मातिथल्ले
सतहबाट कसै

कसैको विचारमा यो धिस्त्रिएको वा तासिएको हो । मूर्तिको
तल्लो सतह चिप्लो देखिन्छ । यसो हेर्दा मूर्ति भक्तजनहरूबाट
माथिबाट शस्त्र प्रहार गरेर सलक्क काटिएको जस्तो पनि
देखिन्छ । पाप्रा उप्केकोले गर्दा कलात्मक सौन्दर्यमा
आधात गरेको छ । महापण्डित राहुल साकृत्यायनको
दृष्टीमा १९२० ईस्वीको उनको मायादेवी मूर्तिको

हेराइमा यो मूर्ति विनासिनुको कारण सायद कुनै अग्नि
काण्ड हो । यसै अग्निकाण्डमा यस मूर्तिको माथिल्लो तह
उप्केर आयो । डा.एफ.ई ओकाडको दृष्टिमा यो मूर्तिको
माथिल्लो सतह अस्पष्टता हुनुको कारण असंख्य श्रद्धालु
पुजकहरूको हातको स्पर्श हो । यहाँ प्रचलित लोकविश्वास
अनुसार महामायादेवीलाई श्रद्धाले महिलाहरूले श्रद्धावंश
तेल लगाइदिनु विशेषतः प्रथम वेदनाको बेला
महामायादेवीमा तेल लगाइदिनुबाट महामायादेवी अस्पष्ट
भएको छ ।

Wishing you all the best

FOOD JUNCTION

LCBC House, Hospital Road, Mahrajgunj,

P.O. Box : 14257, Kathmandu, Nepal.

Tel : 415447, Fax : +97-1-422480, E-mail : lcbc@wlink.com.np

Remember us for :

*Newari Khana, Nepali Khana, Sizzler MoMo,
Pizza, Burger, Main Course & Breakfast*

**Home Packing System available here
in reasonable price.**

गतांकबाट क्रमशः

'हैरिपर'.....

◆ वातुल वाल्सव वद्ध

सत्कायदृष्टिको एक अन्तिम विस्तार पनि छ, जसलाई 'दृष्टयुपादान' भनिन्छ, जसको अर्थ हो आफ्नो दृष्टिलाई मात्र ठीक (सम्यक) दृष्टि हो र अरु सबै दृष्टिहरू गलत हुन् भन्ने कुरामा ग्राह गर्नु। सत्कायदृष्टिको यो अति सूक्ष्म स्वरूप हो। यो आत्मीय सँग सम्बन्धित छ, अर्थात् "मेरो दृष्टि" सँग। अब यसको अर्थ के हो त? के हामीले कहिल्यै पनि आफ्नो निश्कर्ष निकाल्न हुन्न र अरुको जे दृष्टिलाई पनि स्वीकार्तै पर्दछ त? होइन। किनभन्ने त्यस्तो हुनु विचिकित्सा हो, अर्थात्, सम्यक् दर्शन, सम्यक् मार्ग इत्यादि के हुन् भन्ने कुरा निर्णय गर्न नसक्नु हो। त्यसो भए यसको मतलब के हो त? यसको मतलब हामीले आफै प्रश्न्य दिएका विचार-धारणा र विश्वासहरूमा दरोसँग पकड गर्ने र अरुको दृष्टि प्रति कुनै विचार या उचित ढङ्गको विश्लेषण बिना नै आफ्नो मनलाई बन्द गर्ने प्रवृत्ति हो। यदि कसैले युक्तिबाट तर्कसहित हाम्रो दृष्टिहरू गलत छन् भन्ने प्रमाणित गर्दछ भने पनि उसको तर्कलाई राम्रोसँग सुन्न समेत नचाहेर हाम्रो आफै दृष्टि ठीक हो भनेर समाउँछौं। उसले राम्रेसँग मान्य तर्क दिएर आफ्नो दृष्टिलाई प्रमाणित गर्यो र हामीले त्यस्तै युक्तिले उसलाई गलत सिद्ध गर्न सकेनौ भने पनि उसको तर्कलाई स्वीकार्न

या उसलाई सुन्न समेत चाहौदैनौ र हाम्रै आफ्ना दृष्टिहरू मात्र ठीक हुन् भन्ने ग्राह गर्दछौं। यसलाई 'दृष्टयुपादान' भनिन्छ। 'भजिमम निकाय' मा भगवान बुद्धले भन्नुभएको छ कि, "हामीले मेरो दृष्टि या हाम्रो दृष्टि मात्र ठीक दृष्टि हुन् र अरु सबैका दृष्टि गलत हुन् भन्ने दृष्टिमा ग्राह (उपादान) गर्नु हुदैन।" वढिमा के सम्म भन्न सकिन्छ भने, "मैले ठीक ठानेको दृष्टि यो हो।" हामीले एक-एक गरी चिन्तन गरेर अनि हाम्रो दृष्टि ठीक हो भनी विश्वास गर्न हुन्छ, परन्तु हामीले सधै अरुको दृष्टि प्रति खुला दिल राखिराख्नु पर्दछ। खुला दिल राख्नुको मतलब तिनीहरूलाई सोच विचारै नगरी स्वीकारिहाल्नु भनेको होइन। खुलापन भनेको अरुको दृष्टिलाई पनि मान्यता दिने (मान्न) चाहना हुनु, अरुको तर्कलाई पनि सुने चाहना हुन, अरुको दृष्टिका वारेमा पनि गहिरिएर चिन्तन गर्ने चाहना हुनु र आफ्ना दृष्टि अरुका भन्दा अझै उत्तम छन् भन्ने कुरा युक्ति र तर्कबाट प्रमाणित गर्न नसकेमा अरुको दृष्टिलाई पनि भन् उत्तम रहेछ भनी स्वीकार्न चाहना हुनु हो। यदि कसैले मान्य हुने गरी तर्क आदिबाट आफ्ना दृष्टिहरू के कति कारणले अरु भन्दा उत्तम हुन् भन्ने कुरा प्रमाणित गर्दछ भने त्यो 'दृष्टयुपादान' हुदैन। यदि कसैले मान्य

May all being be happy and well.

बैंक अफ काठमाण्डू लिमिटेड
Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box : 9044 Kathmandu, Nepal
Tel : 231556, 231557, 231558, 231674, 231575,
Fax : 223279, Tlx : 2820 BOK NP
SWIFT : BOKLNPKA, E-mail : moti@bok.com.np

तर्कबाट अरुका दृष्टिलाई परास्त गर्न सक्छ भने, “त्यो दृष्टि गलत हो” भन्नु ‘दृष्टयुपादान’ हुँदैन। तर माथिका दुई कुरा गर्न सक्नाको लागि हामी अरुका दृष्टिहरूलाई निष्पक्ष चित्तले सुन्न र त्यसबारेमा चिन्तन गर्न अभिलाषी हुनुपर्छ ।

हामीले अरुका दृष्टिकोणहरूलाई खण्डन गर्दै आएका छौं र यस्मा आश्चर्य लाग्न्ता कि यो पनि कतै दृष्टयुपादान त भएन ? यो प्रश्नको उत्तर दिन ‘श्री महाबल तन्त्रराज’ को एक श्लोक उद्धृत गर्न चाहन्छु। यो श्लोक शान्तरक्षित को मूलकृति ‘तत्वसंग्रह’ र बौद्ध न्यायको प्रसिद्ध ग्रन्थ ‘ज्ञानसार समुच्चय’ मा पनि पाइन्छ ।

**तापाच्छेदाच्च निकष्टं सुवर्णमिव पण्डितैः
परीष भिक्षवो ग्राह्यां मद्वचो न तु गौरवात् ॥**

“भिक्षु हो ! पण्डितहरूले मेरो वचनलाई सुनलाई गालेर, पिटेर, कसी लगाएर जाँचे जस्तैगरी परिक्षण गरेर मात्र स्वीकार गर्नु पर्छ, गौरवले होइन ।” स्पष्टै छ कि बुद्धले अरुका वचनलाई मात्र होइन स्वयं आफ्ना वचनलाई समेत पनि एउटा स्वर्णाकारले सुनलाई जाँचे जसरी जाँच्नु पर्छ भनी आह्वान गर्नुभएको छ । यस्तो संस्कृतिको अनुगमन गर्दा युक्तिमा नउत्रने अरुका दृष्टिहरूलाई तर्कले खण्डन गर्नु दृष्टयुपादान हुँदैन ।

अंगुत्तर निकायको ‘कालाम सुत्त’मा धेरै रोचक प्रकरण पाइन्छ जसले बुद्ध र बौद्ध धर्मको प्रवृत्ति कस्तो हुन्छ, भन्ने कुरा अति स्पष्ट पार्दछन् । जब कालामका ब्राह्मणहरूले बुद्धलाई भने कि, “कोही श्रमणहरूले यो मात्र ठीक दृष्टि हो, अरु दृष्टिहरू सबै गलत हुन् भन्छन्, परन्तु अरुले फेरी अर्कै दृष्टिलाई त्यही मात्र ठीक हो अरु सबै मिथ्या हुन् भन्छन् । हामीहरूलाई त शंका र विचलन मात्र हुन्छ कि यी मध्ये कसले भनेको ठीक हो, कसले भनेको बेठीक ।”

बुद्धले उत्तर दिनुभयो, “हे कालाम हो ! कुनै पनि कुरालाई केवल अनुश्रुत कसैले सुने-सुनाएको हो भन्दैमा, यो परम्परागत हो भन्दैमा, या यस्तै बताइएको छ, भन्दैमा

या धर्मग्रन्थको अनुकूल भयो भन्दैमा या तर्कसम्मत छ भन्दैमा या न्यायशास्त्र सम्मत छ भन्दैमा या आफ्नो सोचाइसँग मिल्यो भन्दैमा या त्यसको आकार प्रकार सुन्दर छ भन्दैमा या वक्ताको व्यक्तित्व आकर्षक छ भन्दैमा या हाम्रा श्रमण पूज्य छन् भन्दैमा या कुनै संभावना होला भन्ने आधारमा मात्र अनुशरण नगर । हे कालाम हो ! जब तिमीहरू आफैले पनि ती कुराहरू आफ्नो लक्ष्यप्रति लाभदायक या हानिकारक छन्, भन्ने देख्छौ, तब मात्र तिनीहरूलाई स्वीकार्ने या नकार्ने गर्नुपर्छ ।”

यहाँ भन्न खोजिएको कुरा तर्क या परम्परा या सूत्र या शास्त्रहरूको रिद्ध जानु होइन, वरु ती दृष्टि, अवधारणा आदिलाई अन्याधुन्य रूपमा स्वीकार गर्ने कुराको विरोध हो । सबै दृष्टिहरूलाई आफैले जाँचेर तिनीहरू मान्य छन् कि छैनन् या लाभदायक कुरातिर लैजान्छन् कि लैजान्नन् भन्ने कुरा हेनुपर्छ । यहाँ लाभदायक भन्नाले काम-कोध-मोह को क्षय, दुख निरोध र ज्ञानप्राप्तिलाई जनाउँछ । जसले दश संयोजनहरूलाई क्षयगर्न सक्दैनन् र सत्कायदृष्टिलाई नै उल्टै बढाइराख्छन्, तिनीहरू जिति गोप्य, उच्च तहका र विशेषतरिका भनिने ध्यानहरू भए पनि लाभदायक हैनन् भन्ने कुरा सजिलैसँग अनुभव गर्न सकिन्छ । बौद्ध परम्परामा १) बुद्धका वचनहरू अर्थात् सूत्रहरू, २) भारत र अन्यत्रका महासिद्ध एवं पण्डितहरूले दिएका भाषा (व्याख्या) हरू अर्थात् शास्त्रहरू, ३) न्याय (बौद्ध तर्कशास्त्र) ४) अटूट सिद्ध परम्परा अनुसारको अर्थ र ५) आफ्नो अनुभूतिलाई लिइएको हुन्छ । यी ५ कुराहरूमा मेल खानुपर्छ । फेरी यहाँ अनुभूति भन्नाले आनन्द, निर्विकल्प या तीव्र होशमात्र आदिको अनुभूतिलाई भनिएको होइन । पहिले नै बताइसकेको छु कि लागभग सबै प्रकार का ध्यान पद्धतिहरूले नै अलिकति राम्रो प्रयास गर्ने हो भने यस्ता अनुभूतिहरू उत्पादन गर्दछन् । यो कुराको बारेमा जो सचेत छैनन्, उनीहरूले केवल आफ्नो महागुरुले आफूलाई दिएको त्यही ध्यानले मात्र त्यस्ता अनुभूतिहरू उत्पन्न गर्दछन् भन्ने ठान्छन् । धेरै जसोले त त्यही आनन्द आदिको अनुभूतिलाई नै ज्ञान (बुद्धता) को लक्षण हो भन्ने समेत ठानेका हुन्छन् र सोच्छन् कि

उनीहरू ज्ञानी भइसके । परन्तु जब कोही संवेदनशील व्यक्तिले उनीहरूलाई हेर्यो (अध्ययन गर्यो) भने त्यस्ता व्यक्तिले अझै पनि अहंकार र सत्कायदृष्टिको प्रदर्शन गरि रहेको र अझै पनि दश भव संयोजन, क्लेश इत्यादिबाट मुक्त नभएको देख्न सक्छ । उनीहरूको इस्रापथले स्मृतिप्रस्थान नभएको देखाएको हुन्छ । त्यसकारण हामीले 'तपाईंको अनुभूति' भन्दाखेरि अग्राहको अनुभूति, विस्तारै सबै स्वरूपका सत्कायदृष्टिको आग्रहको अनुभूति, सबै संयोजनहरू (ग्रन्थिहरू, क्लेश, अनुशय इत्यादि) प्रतिको अग्राहको अनुभूति भन्ने बुझ्नुपर्छ । तपाईंले अरुलाई छक्याउन सक्नुहुन्छ, तर आफैलाई छक्याउन भने सक्नुहुन्न । त्यसकारण तपाईंले आफूले गरेको ध्यानले आफैलाई आग्रह हुन मदत गरेको छ कि आफैनै दृष्टि, आफैनै विशिष्ट गुरु, आफैनै जात, आफैनै संस्कृति र आफैनै 'बाद' प्रति भन्-भन् ग्राह गर्न बनाउदै लगेको छ भन्ने कुरा स्वयं नै थाहापाउन सक्नुहुन्छ । यदि तपाईं आफैप्रति इमान्दार हुनुहुन्छ भने आफूले अग्राहलाई प्रश्रय दिइरहेको मार्गलाई अपनाइएको छ कि ग्राहलाई नै बढावा दिइरहेको मार्गलाई अपनाइएको छ भन्ने कुरा स्वयं थाहा पाउनु हुनेछ । आफू ज्ञानी नभएसम्म या अति सफा मनको नभएसम्म अरुको जाँच पडताल ठीकसँग गर्न सकिन्दैन, परन्तु आफैनै परिक्षण भने गर्न सकिन्छ । मैले पहिले नै भनेजस्तै यहाँ ग्राह भन्नाले 'भनको बन्दपना' हो अर्थात् सरल र सीधा खालको तर्कलाई देख्न-बुझ्न सक्ने क्षमता नहुनु र आफैनै निजी विचारप्रति पकड् जमाएर रहनु, चाहे तिनीहरू युक्ति, शास्त्र, आगाम आदि सबैसँग विरुद्ध किन नहोउन् । केवल यही बुँदामै पनि बीसौ पृष्ठहरूको लेख लेख्न सकिन्छ, परन्तु बुद्धिमानहरूका निमित्त केही बुँदाहरू नै पर्याप्त हुनपर्ने हो ।

यदि सत्कायदृष्टिलाई रामोसंग बुझ्न सक्नुभयो भने मार्ग र अमार्गलाई सजिलोसंग छुट्याउन सक्नु हुनेछ । अब मैले नारायणलाई बाँकी ९ संयोजनहरूको बारेमा छोटकरीमा बताउन भनेको छु- जसले हामीलाई लोकधातुभित्र बाँधिराखेका हुन्छन् । चाहे जतिसुकै गम्भीर अभ्यास अर्थात् महायान या तान्त्रिक विपश्यना, नाडि

चक्र, चक्रसम्बर, महामुद्रा, महासन्धि या थेरवाद विपश्यना, जे सुकै गरे पनि यदि तपाईंको अभ्यासले यी १० संयोजनहरू र १२ निदानहरूलाई क्षय गर्नुसँग सरोकार राख्दैन भने यो कुनै गम्भीर अभ्यास होइन र तल्लो तहकै अभ्यास हो । यदि तपाईंको अभ्यास यिनीहरूलाई भत्काउनु सँग सम्बन्धित छ भने यो धेरै गम्भीर र अति उच्च तहको अभ्यास हो ।

अनुवाद : नारायण प्रसाद रिजाल

एकता

◆ पुष्पटल्ज शाक्य, तान्त्रेन

मनैभित्र शान्ति हुनुपर्छ

मनैभित्र मैत्री हुनुपर्छ

मनैभित्र सद्भावना हुनुपर्छ

मनैभित्र तिमीमा यी गुण नभएसम्म एकता कहिल्यै हुँदैन ।

चाहे तिमी जुनसुकै जात जातिका है

चाहे तिमी जुनसुकै सम्प्रदाय, धर्म वा भाषा-भाषीका है

स्त्री है वा पुरुष है

मनैभित्र तिमीमा सहिष्णुता नभएसम्म एकता कहिल्यै हुँदैन ।

चाहे तिमी बन्दुक बोक वा खुकुरी

कोदालो बोक वा कलम

चाहे तिमी पेशा गर

मनैमा अहिंसा र प्रेम नभएसम्म एकता कहिल्यै हुँदैन ।

चाहे तिमी बनमा वस वा शहरमा

उन्नति गर्न वा हामी एक हुन

विशाल छाती भित्रको मनसितै युद्ध गर

मनैको युद्धमा विजयी नभएसम्म एकता कहिल्यै हुँदैन ।

लुम्बिनीमा बौद्ध बस्ती बसालौ

◆ ज्ञानुदाजा शाक्त्र

शान्तिका अग्रदूत भगवान बौद्ध जन्मेको देश नेपालको जनता भनेर हामीले विश्वसामु गौरव गर्न पाइराखेका छौं । अति शौम्य, सुन्दर र शान्तिमय त्यो क्षेत्रमा जाने हरेक श्रद्धालु भक्तजनहरूको विथोलित र विक्षिप्त चित्तमा अनायास शान्ति र अमन चैनको आभाष हुनेगर्दछ लुम्बिनीको भूमि मा पाउ मात्र टेक्नाले पनि पुण्य हुन्छ भन्ने विश्वास रहेको हुँदा विश्वमा अहिले यस पवित्र स्थलको महत्व दिनप्रति दिन बढाए गइरहेको छ । बुद्ध धर्मप्रति आस्था राख्ने विदेशीहरू तथा नेपालीहरूले लुम्बिनीको नाम मात्र सुन्ना पनि आफ्नो शीर अनायास भगवान बुद्धप्रति झुक्छन् । यस्तो विश्वव्यापी गौरव बोकेको छ- लुम्बिनीले ।

यस्तो सबैथोकको बावजुद पनि आज यो लुम्बिनी क्षेत्रमा हाम्रो उचित हेरचाह र पोषणको अभाव खड्किरहेको छ । बौद्ध क्षेत्र लुम्बिनीमा अहिले बौद्धहरूकै बस्ती नहुंदा पूरे स्थल उजाड र विरानो भएको छ । अहिलेसम्म लुम्बिनीको अपैक्षाकृत विकास भइरहेको छैन् । यो हामी बौद्धधर्मावलम्बीहरू तथा बौद्ध धर्म प्रति आस्था राख्ने सबैको लागि एउटा ज्यादै दुखको विषय हो । दुई दशक अघि नै श्री ५ को सरकारले लुम्बिनी क्षेत्र विकास गर्ने गुरुयोजना तयार पारेको भएर पनि योजना अति नै मन्दगतिले अगाडि बढिरहेको छ ।

अहिले लुम्बिनीमा देश विदेशबाट पर्यटक तथा धर्मावलम्बीहरू बुद्धको जन्म स्थानको दर्शन गर्न गहिरो श्रद्धा लिएर आउँछन् तर केही दिन बसेर धार्मिक क्रियाकलाप गर्न वा शान्तिपूर्वक विताउन चाहंदा चाहदै पनि खानपिन, लज, बजार, शौचालय जस्ता अत्यावश्यक पूर्वाधारहरूको अभावले गर्दा तुरन्तै फर्कन बाध्य भइराखेका छन् । पवित्र स्थल लुम्बिनीमा अहिले बौद्ध भिक्षुहरूको संख्यामा बढिए हुनुपर्ने देखिन्छ । त्यस्को कारण गृहस्थीहरूको अभाव हो । जबसम्म लुम्बिनीमा बौद्धहरूको निरन्तर आवत, जावत, स्थायी बस्ती र सामुदायिक रहनसहन हुँदैन, तंत्रसम्म

लुम्बिनी एक विकट क्षेत्रको रूपमा मात्र रहनेछ । त्यसैले यदि हामीले लुम्बिनीलाई साँच्चकै विकसित भएको देख चाहन्छौ भने त्यो क्षेत्र वरिपरि बौद्ध बस्ती वा समुदाय बसाउनु अतिआवश्यक छ । यसरी लुम्बिनीमा एउटा स्थायी बस्ती बसाल सकेको खण्डमा लुम्बिनीलाई एक धार्मिक, पर्यटकीय गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गर्नमा निकै ठूलो टेवा मिल्न सक्नेछ । जसको फलस्वरूप यस लुम्बिनी क्षेत्र तथा समग्रमा सिङ्गो राष्ट्रकै आर्थिक तथा सामाजिक उन्नतिमा एउटा ठूलो योगदान हुनेछ ।

तर त्यो कार्य गर्ने कसले त ? सामान्यरूपमा भन्ने हो भने जबसम्म हामी बौद्धहरूले नै एक आपसमा हातेमालो गरी जागरूकताका साथ यस कार्यलाई मूर्तरूप दिनेतर्फ अग्रसर हुँदैनौं तब सम्म यी सबै केवल कुरामा मात्र सीमित रहनेछ । त्यसैले यस तथालाई ध्यानमा राखी हामी बौद्ध र लुम्बिनी प्रति श्रद्धा भएका व्यक्तिहरूले लुम्बिनीको विकास गर्न तिर आ-आफ्नो क्षेत्रबाट केही न केही कार्यहरू गर्नुपर्ने अहिलेको टड्कारो खाँचो देखिएको छ ।

लुम्बिनी क्षेत्रको भौतिक, सामाजिक र धार्मिक मात्र नभाई आर्थिक विकासलाई समेत ध्यानमा राखी लुम्बिनीको विकास गर्नमा जनस्तरबाट केही हदसम्म मदत पुर्याउन सकियोस भन्ने उद्देश्य लिई हाल आएर एउटा सचेत बौद्ध समूद्वारा लुम्बिनीग्राम आवास परियोजना अघि ल्याइएको छ । यस लुम्बिनी ग्राम आवास गृह परियोजनाको मूल लक्ष्य नै लुम्बिनीमा हाल खट्टिकराखेको बौद्ध बस्तीलाई स्थायित्व प्रदान गर्नु र लुम्बिनी क्षेत्र वरिपरि व्यावसायिक कृयाकलापहरू विस्तार गरेर यसलाई धार्मिक तीर्थस्थल तथा पर्यटकहरूको गन्तव्य बनाउनु रहेको छ ।

काठमाडौं उपत्यकाबाहिर सञ्चालन हुनलागेको यो योजना शायद नेपालकै सबैभन्दा पहिलो योजना भने पनि हुन्छ । आफ्नो पहिलो चरणको कार्य अन्तर्गत यस कम्पनीले लुम्बिनीस्थित मधुवनी गा.वि.स., हाल शाक्यमुनि विहारको

नजिक आफ्नो जग्गामा सम्पूर्ण बौद्ध तथा बौद्धधर्म प्रति श्रद्धा राख्ने समस्त स्वदेशी तथा विदेशीहरू एकै ठाउँमा मैत्री तथा सौहार्दपूर्ण वातावरणमा रहन सक्नु भन्ने उद्देश्यले सम्पूर्ण सुविधायुक्त लुम्बिनीग्राम आवास गृह निर्माण कार्य शुभारम्भ गरेको छ । यो लुम्बिनीग्राम आवास गृहमा जम्मा ५८ वटा दुईतले घरहरू बनिनेछन् । प्रयोक ३०० वर्गमिटरमा हरियाली बगैँचाभित्र बन्ने यी घरहरू वाहिरबाट हेर्दाखेरी परम्परागत देखिनेछन् भने भित्र सबै बाच्छित अत्याधुनिक सुविधाहरू सम्पन्न हुनेछन् । यी घरहरूभित्र आधुनिक भान्डाकोठा, दुईवटा सुलेकोठा, एउटा बैठक, भण्डार कोठा, दुईवटा आधुनिक किसिमले निर्मित शौचालय लगायत, अन्य पूर्वाधारहरू जस्तै खानेपानी, विजुली, टेलिफोन, ढल इत्यादिको राम्रो व्यवस्था गरिएको छ । यी घरहरू निर्माण गर्दा आधुनिक प्रविधि अपनाएका छन् । साथै यस आवास भित्र सुरक्षालाई सुदृढ पार्नको लागि अत्याधुनिक प्रविधिको शुरक्षा तथा तालिमप्राप्त गार्डहरूको पनि व्यवस्था गरिएको छ । फलस्वरूप उक्त आवासभित्रका वासिन्दाहरूले असुरक्षाको महसुस गर्नुपर्ने छैनन् र ती वासिन्दाहरूका सुविधाहरूलाई ध्यानमा राखी त्यहाँ आधुनिक पौडी पोखरी, हेल्थ क्लब, Recreation Center, खेल मैदान, व्यवस्थित बजार, रेस्टराँ, सभा तथा सम्मेलन भवन, तथा ध्यान केन्द्रको पनि व्यवस्था गरिएको छ । यसि मात्र नभएर त्यहाँ वस्ते वासिन्दाहरूले त्यहाँ बसेर आफ्नो आर्थिक कारोबार अघि बढाउन सक्नु भन्ने दृष्टिले त्यसै आवास गृह क्षेत्रभित्र एक औद्योगिक तथा व्यापारिक केन्द्रको पनि व्यवस्था गरिएको छ ।

यी विविध सुविधाहरू भएको यस आवासगृह क्षेत्रको धार्मिक वातावरणलाई कायम गरिराख्न त्यहाँका वासिन्दाहरूले पालन गर्नै पर्ने विभिन्न नियमहरू पनि लागु गरिएका छन् ।

यी सबै सुविधा तथा सहुलियतहरूका अतिरिक्त कम्पनीले त्यस आवास क्षेत्रभित्र घरजग्गा खरिद गर्ने सामर्थ्य भएका तर आफू सधैको लागि त्यहाँ गएर बस्न नसक्नेहरूको

हितलाई ध्यानमा राखी ती व्यक्तिहरूले चाहेका खण्डमा तिनका घरहरू केही वर्षको लागि कम्पनीले आफैले वा अरु कसैले बहालमा लिन सक्ने प्रावधान मिलाइको छ । यसरी कम्पनीले बहाल लिएका उक्त घरहरू पर्यटकीय दृष्टिले सुविधासम्पन्न Resort Hotel को रूपमा परिणत गरिदिनेछन् । जसले गर्दा त्यस क्षेत्रको आर्थिक गतिविधिमा ठूलो टेवा पुनेछ ।

कम्पनीले ती आवास क्षेत्रमा बनिने घरजग्गाहरू सर्वसाधारणहरूले पनि प्राप्त गर्न सक्नु भन्ने सोचाइले घरजग्गाको मूल्य भुक्तानी किस्ताबन्दीमा पनि गर्न सकिने गरी मिलाइएको छ जस अनुसार यो भुक्तानी ६ किस्तामा गर्न सकिनेछ । कसैले एकैपल्टमा सम्पूर्ण मूल्य तिरी घरजग्गा खरिद गर्नुहुन्छ भन्ने वहाँ.....हरूलाई रु. ५०,०००- छुट दिने व्यवस्था गरिएको छ । साथै सहुलियतदरमा वैकवाट ऋणको पनि व्यवस्था गरिएको छ ।

पूरा व्यावसायिक मात्र नभई लुम्बिनी क्षेत्रको वातावरणीय, सांस्कृतिक, धार्मिक पक्षलाई पनि ध्यानमा राखी यो योजना अघि सारिएको हो । सबै बौद्धहरू वा बौद्ध धर्मप्रति आस्था राख्नेहरूलाई समेटिएर तिनीहरूमा सामुदायिक र भातृत्व विकासको भावना जगाउन सकियोस् र समग्रमा लुम्बिनीको विकासमा एउटा उत्प्रेरणा मिलोस् भन्ने लक्ष्यले पनि त्यो कार्य गर्न थालिएको हो । यस लुम्बिनीग्राम परियोजनामा सम्पूर्ण बौद्ध तथा बौद्धधर्मप्रति श्रद्धा भएका व्यक्तिहरूको सकृद सहभागिता तथा सहयोगको नितान्त खाँचो रहेको छ । यसलाई हृदयझम गरी सबैलाई यस लुम्बिनीग्राम परियोजनाद्वारा तयार गरिएको घर जग्गा खरिद गरी यस लुम्बिनी विकास कार्यमा सहभागी हुन अनुरोध पनि गरिएको छ । यो लुम्बिनीग्राम परियोजना सफल भएमा त्यहाँ हालसम्म विकासका केही कार्यगर्न आँट गर्न नसकेकाहरूलाई पनि केही प्रेरणा र हौसला भिलेछन् र लुम्बिनीको विकास चाँडो हुनेछ भन्ने कुरामा विश्वस्त हुन सकिन्दछ ।

धर्म, विश्वास र हानी

◆ भिक्षु सुदील

सामान्यतः मानिसहरू जिति चाँडै स्वीकार विरोध गर्न तयार हुन्छन् त्यतिकै समय सोच्दा हुन् त आजको जस्तो अवस्था पक्कै हुने छैन । आजको हाम्रो वातावरणले एकातर्फ आकोश जन्माउने बाटो दिइरहेको छ भने अर्कोतर्फ आँखा चिम्लेर विश्वास गर्न पनि भनीरहेको छ । यस्तो अवस्था चिर्नका लागि प्रयत्न गर्ने जो कोहि यो सोच्न उत्सुक हुने नै छ, कि धर्म, विश्वास र हामी बीच के-कस्तो सम्बन्ध छ ? पक्कै पनि यो त्यति सजिलै बुझ्न सकिने छैन । बुझ्नमा अप्यारो यसकारण हुने हो कि शादीयोदेखि अपनाइ आएको सरल पद्धती छाडेर गम्भिर बन्न मानिस हत्यति तयार हुने छैन । तर, यदि सत्यको नजिक पुग्नु छ भने गम्भिर बन्नै पर्ने बाध्यता छ । गम्भिरतासम्म पुग्न अनिच्छुक तर आफ्नो अनुकूल-प्रतिकूल ठम्याउने कामै नगरी सकार्न इच्छुकहरूका लागि मेरो यस प्रयासले केही सोच्न घच्घच्याएमा त्यो मेरो लागि सन्तोषको विषय हुनेछ ।

त, प्रश्न के हो भने मानिसहरू धर्म किन स्विकार्छन ? यसको जवाफ विभिन्न हुन सकदछ । ती मध्ये व्यवहारमा प्रत्यक्ष देखापर्नेलाई सकारेर भन्दा मानिसलाई धर्म सकार्नै पर्ने अवस्थामा पुर्याइएको हुनाले यो वा त्यो धर्म सकार्ने हो । कुनै व्यक्ति जो कोहि किन नहोऊन् प्रत्यक्ष वा परोक्ष धर्मसंग गांसिएकै हुनेछ । हाम्रो समाजको आधार धर्मको जगमा उभिएको हुनाले धर्मलाई न सकारी मानिसको जीवन अगाडी बढ्न कठीन छ । यस्तो अवस्था छ, कि तपाइँ कुनै त्यस्तो स्थानमा पुर्नै सकिने छैन जहाँ कुनै न कुनै धर्मका अनुयायी नहोउन् । त्यस्तो संस्कार पाउन सकिदैन, जुन धर्मसंग सम्बन्धित नहोऊन् । यति मात्र होइन, हाम्रो जीवन पद्धती पनि धर्मबाट नै निर्देशित हुदै अधि बढाइएका हुन्छन् । यी सबैले गर्दा धर्म सम्बन्धमा इच्छुक होऊन् अथवा अनिच्छुक धर्मको प्रभावबाट बच्न हत्पति संभव छैन ।

यति दहोसँग धर्मको सांगलाले बाँध्ने काम हाम्रो समाजमा भए तापनि यो आजको मात्र प्रयासले भएको भने होइन । जुनबेला समाज भित्र वैयक्तिक स्वामित्वले जरा गाडे सो बेलादेखिन् धर्मलाई विश्वास र श्रद्धाको जलपले चम्काएर आकर्षक बनाउदै त्याएको हो । यसलाई अझ दरिलो बनाउने काम संस्कृति र संस्कारलाई धर्ममा गांसिदिंदा हुन पुगेको छ ।

मानिसहरू आ-आफ्नो समुह-समुदायको मौलिक पहिचान दिन अपनाउने व्यवहार जसलाई आज संस्कृती भनीएको छ, त्यो संस्कारिता रिती मात्र हो । यसलाई आजको हाम्रो समाजले धर्मसँग गांसिदिएको छ । धर्म र

अतुलनीय टिकाउ द आदामदायी सुविधाका साथ Jialing को पटम्पदागत पावटको आचर्यजनक संगम । आजैदेखि Jialing

हाँक्न द्युष्ट गर्नुहोस्त् द बाँकी अन्य
बाइकहरूभन्दा तपाईलाई थेटै अगाडि
यस्तले पुन्याएको महाद्युष्ट गर्नुहोस्त् ।

**Sugar Trading
Company P. Ltd.**

Jialing Complex, Basundhara, Ring Road
Kathmandu, Nepal

Tel : 353136, 355365, Fax : 977-1-355348,
E-mail : sujgan@mos.com.np
Tripureshwor Showroom, Tel : 249503

संस्कृतिलाई समन्वय गर्दा एउटा फाइदा भिन्न-भिन्न संस्कृति भएका मानव समुदायलाई एउटै सूत्रमा ल्याउन सघाएको छ, भने त्यसबाट संस्कृतिको मौलिकता हराएर धर्मको अधिनमा पर्न गएको पनि छ । प्रारम्भमा स्वतन्त्रतापूर्वक मौलिक पहिचान दिन उत्पन्न गरेको संस्कृति पछि आफ्नो मौलिकता गुमाएर धर्मको अधिनमा पुन गएको हो । यसरी अधिनता स्वीकार गराउन विश्वास र श्रद्धाको गुलियो चखाइदैएको छ । तब आज आएर मौलिकतामा हास भै बेढंगी तालको आश्वासनले कुरुपता पनि देखापेरेका हुन् । यस्तो गर्नमा धर्म कै आश्रय लिने गरिआएका छन् । एकातिर सबैलाई समान व्यवहार गर्न धर्मले सिकाउँदछ भनी जिज्ञापन गर्नु, अर्कोतर्फ अनेकता सिर्जना गरी भेद जोगाउन विश्वास र श्रद्धाको कुरा गर्नु, यस्तो कुरालाई बुझ्न नसकदा विद्रोह अथवा निराशाको जन्म हुने हो ।

प्रष्टसँग हामी के देख सक्छौं भने यस्तो अवस्थाको सिर्जना साधारण मानिसबाट नभै समाजले प्रतिष्ठित मानी आएकाहरूबाट नै हुने गर्दछन् । उदाहरणका लागि बुद्धले दिनु भएको शिक्षा सबैका लागि हुन् भन्ने विचार विद्वानहरु व्यक्त गर्दछन् र साथै भेदभावको विरोध पनि गर्दछन् । तर व्यवहारमा बौद्ध र अबोद्धको भेद पनि छुट्ट्याउने गर्दछन् । बुद्धको शिक्षा सबैका लागि हुन् भन्नु एउटा विश्वास हो भने बौद्ध र अबोद्धको भेदले अर्को विश्वास देखाउँदछ । यस्तो भेद बुद्ध धर्मसँग सम्बन्धित पक्षहरुमा मात्र होइन अन्य धर्मसँग सम्बन्धित पक्षहरुमा पनि छन् । सबैका लागि भनिएकोले भेदको स्थिति नरहनु पर्ने हो । व्यवहारमा भेद भएकोलाई ढाकछोप गर्न चतुर्याँ गरी जसले बुद्धको शिक्षा व्यवहारिक जीवनमा अपनाए त्यो बौद्ध हो भनेर सुरक्षित हुन खोज्छन् । तर प्रश्न सुलभनुको सट्टा भनै बल्किन पुरदछ । व्यवहारिक जीवनमा कसले के अपनाए भनी जाँचपड्नाल गर्ने कसले र कसरी ? आफूलाई बौद्ध भन्ने नरचाउने तर बुद्धको शिक्षा व्यवहारिक जीवनमा अपनाउनेलाई के भन्ने ? के सबै बौद्ध भन्ने हरुले बुद्धको शिक्षा व्यावहारिक जीवनमा अपनाइ आएका नै हुन्छन् ? यी प्रश्नहरुको सन्तोषजनक

उत्तर पाउन सकिदैन । किनभने आजको हाम्रो समाजले धर्मलाई सम्पत्तिको तराजुमा तौलेर प्रायः जसो हेर्ने गरी आएको हुनाले जो धर्मको नाउँमा सम्पत्ति खर्च गर्न सकदछ त्यसले व्यवहारिक रूपमा जेसुकै गरुन् तर सम्मान योग्य नै ठान्ने गर्दछ । यसलाई रक्षा गर्न विभिन्न कथा, उपमा रचना गरी जसले धर्मलाई रक्षा गर्दछ, उसलाई धर्मले पनि रक्षा गर्दछ, भन्ने चेतना जगाउने प्रयत्न गरिदै आएको पनि छ ।

गम्भीरता पहिल्याउनु र सरल अर्थमा मात्र बुझनुमा ठूलो अन्तर छ, भन्ने कुरा नवुभदा भेद उत्पत्तिको कारण खुट्याउन सकिने छैन् । भेद खुट्याउन नसकी अल्मलिदा परम्परागत व्याख्या जसलाई तथाकथित धर्म गुरुहरु आफ्नो अनुकूल गरि आएका हुन्छन् त्यसको पासोमा अल्फन युनेछ । यस्तो अवस्थाबाट मुक्त हुन धर्मको गम्भीर अध्ययन गरी आचरण र विचारमा सामज्जस्यता ल्याउनै पर्ने हुन्छ । स्तुतिको नकारात्मक पक्ष बुझनुपर्ने हुन्छ । सो गर्न नसकिदा विश्वासको नाउँमा अन्यविश्वास जगाउन पुरीने छ ।

अन्तमा, म यो भन्न रुचाउँदछु कि धर्म, विश्वास र श्रद्धालाई हाम्रो समाजले यस्तो गम्भीर अवस्थामा पुर्याइदिएको छ कि यस सम्बन्धमा गहिरो रुचि जगाउनेलाई एकलो पार्नेछ । एकलो होस् तापनि आफ्नो उद्देश्यमा न डगामगिनेहरु क्षणिकको लाभवाट टाढा बँस्न रुचाउँछन् । लाभलाई छोड्नु सजिलो कार्य होइन । लाभ कै कारण धर्म र विश्वासलाई ढोंग र अन्यविश्वासले ढाकी दिने हो । यसो गर्नमा हाम्र परम्परागत रुचिले सघाइदैको पनि हुने गर्दछ । किनभने, हामीलाई दिइआएको परम्परागत शिक्षाले अन्यविश्वास हटाउन नभै अन्यविश्वासको विरोध गर्ने अन्यविश्वास जगाउन सघाइदैका हुन्छन् । सो परम्परामा हुर्किएकाहरु धर्म, विश्वास र आफ्नो अवस्था बुझन टाउको दुखाउने गर्दैनन् । यस विपरित परम्पराको अगाडी शीर निहुरयाइ दिने गर्दछन् ।

बुद्ध प्रिय तर शान्ति अप्रिय वर्तमानविश्व

◆ प्रदीप ढकाल, त्रिविवि, कीर्तिपुर्द्धे

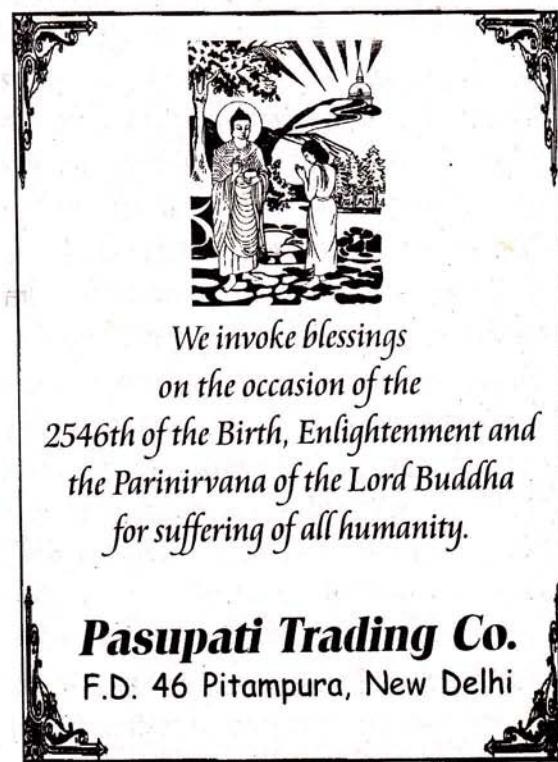
वर्तमान विश्व अशान्त छ । तेशो विश्वयुद्धको मारमा परिएला भन्ने भयले अरबौं मुटु थर्कमान छन् । शान्तिको नाममा क्रान्ति निम्त्याउने मुलुकहरू आ-आफ्नो प्रतिष्ठाको नाममा युद्ध छेइन उद्घात छन् । अफगानिस्तानले शान्ति नायक बुद्धका मूर्ति ध्वस्त गर्नाको परिणाम भोगिरहेको छ । सीमित स्वार्थ कष्टका लागि धर्मलाई बहाना घनाएर कैयौं समूह विश्वभर आतंक फैलाउन सक्रिय छन् । विश्वभर एतत्र आफ्नो प्रभुत्व जमाउन खोजे केही पश्चिमी मुलुकहरू आफ्ना हैकमवादी पद्धतिका कारण विश्व अशान्त भएको पथमा आँखा चिम्लिएर आफै पनि अशान्तिलाई नै बढावा दिइरहेका छन् । भारत र पाकिस्तान पनि पश्चिमी मुलुकको जस्तै गरी आणविक युद्धमा होमिनका लागि तयारी गर्दै छन् ।

हिजोसम्म विश्वका कैयौं मुलुकमा आतंकवादी क्रियाकलाप जन्मिदा मौन रहेका पश्चिमी मुलुक आज बल शान्ति खलबलिएको महशुस गर्दैछन् । तर वारुदी गन्धले स्थाइ शान्ति ल्याउँदैन भन्ने कुराको ज्ञान उनीहरूलाई छैन्, र यदि वर्तमान समयमा उनीहरूले साच्चिनै विश्वमा स्थायी शान्तिको चाहना गरेका हुन भन्ने उनीहरूले शान्तिगामी दर्शनको परिपालन गर्नुपर्दछ, र त्यो भनेको केवल बुद्धको दर्शन हुन सक्दछ । उनीहरूले आफ्नो स्वार्थ भरिएका भावनालाई आफ्ना धर्मको नामबाट व्यक्त गर्नुभन्दा दर्शनमा ध्यान दिए वास्तवमै विश्व शान्तिमय हुनेछ भन्नुमा अत्युक्ति नहोला । एकातिर आणविक युद्धको तयारी अर्कोतिर शान्तिको कुरा । युद्ध र शान्ति कसरी सँगै अगाडि बढ्न सक्लान् ।

वास्तवमा पश्चिमी मुलुकको एउटा राम्रो गुण छ । त्यो हो राम्रा कुराको सङ्गलन । बडो आनन्द लाग्छ हाम्रो देशको कैयौं बुद्धका मूर्ति र अन्य देवी देवताका मूर्तिहरू बेलायत, अमेरिका फ्रान्स र जर्मनका संग्रहालयमा सुरक्षित रहेका छन् । अर्थात अन्जानमै भए पनि युरोपेली

मुलुकहरूमा बुद्धको मूर्ति पुगेका छन, शान्तिलाई संगै लिएर गएकाछन् । तर पनि व्यवहारमा, समाजमा लागु नगरी शान्तिलाई संग्रहालयमा बन्द गरेर राख्नु चाहिं विडम्बना नै मान्नु पर्दछ ।

धेरै पटक धेरै ठाउँमा पढिएको छ, युरोपियन र अमेरिकन विद्वानहरूले हाम्रो देशका कठिपय कलाकृतिहरू आफ्ना मुलुकमा लगेका छन् । पहिले बेखिलोनको सडकमा भएको हम्मुराबीले कुदेको सविधान इरानले चोरेको थियो, अनि इरानवाट पनि त्यो शिलापत्रमा भएको संसारको पहिलो सविधान फ्रान्सले चोरेर लगी लुभर संग्रहालयमा थन्काएको छ । बेखिलोनको इस्तारको ढोका जर्मनीको वर्लिनमा छ । एशियाका कलापूर्ण चैत्यहरू स्मारकहरू, कलापूर्ण भवनका नमुनाहरू युरोप र अमेरिका का

संग्रहालयमा सजिसजाउ भएर रहेका छन् । काठमाडौंका प्राचीनतम पाण्डुलिपीहरू, प्राचीन देवीदेवताका मूर्तिहरू पनि उनैका संग्रहालयमा थिन्किएका छन् । यही लहरमा हाम्रो मुलुकका कैयौं पुराना महत्वपूर्ण बुद्धका मूर्तिहरू पनि पर्दछन् । नवौं शाताब्दीमा नेपालमा निर्मित ढलोंटको मूर्ति ब्रिटिस म्युजियममा छ । ब्रिटिस म्युजियममा बुद्धका धेरै मूर्तिका अलावा ताराका मूर्तिहरू पनि रहेका छन् । तर रमाइलो कुरा ती मूर्तिहरू चोरेरै लिएका हुन् ।

विडम्बनाको कुरा त यो छक्कि युरोप र अमेरिकनहरूले केवल सानो बस्तु मात्र चोर्न जानेका रहेछन् । उनीहरूले बुद्धको मूर्ति त चोरे तर बुद्धको दर्शन शान्ति चोरेनन् । उनीहरूले बुद्धलाई चोर्न सकेकोभए विश्वभर शान्ति त हुँदो हो । आणविक युद्धको तयारिमा विश्व नलादो हो । हिटलरले बुद्धलाई चिन्दो हो त विश्व युद्ध छेड्ने थिएनन् होला । जापानीहरूले बुद्धको ज्ञान पहिले पाएको भए कोरिया र भियतनाममा विद्वंश मच्चाउदैनथे होलान् । अनि हिरोशिमा र नागासाकीमा संहार हुनुभन्दा अगावै युद्धिवारम गर्दथ्यो होला । वेलायती दरवारमा विश्वयुद्धलाई चर्काउने होइन कि स्थगित गर्ने वार्ता चल्यो होला । तर अहँ सबै कुरा आत्मसात गर्नसक्ने युरोपियन र अमेरिकनहरूले नेपाली भूमिबाट बुद्धको उपदेशलाई आत्मसात गर्न सकेनन् ।

अनि अहिले पनि युरोप र अमेरिकाले एशिया र अफिकाबाट विभिन्न कुराहरू ओसारिरहेका छन् । सुख शान्ति, स्वाभिमान, नागरिक सबै आफ्नो बनाइरहेकाछन् । विभिन्न कलात्मक वस्तुहरू पनि ओसारिरहेका छन् । बुद्ध ती मुलुकमा पुगे भने त शान्तिको पाठ पढाउनेछन् । विश्व बुन्धुत्वको भावना जाग्रत गराउने छन् । मानव-मानव बीचमा प्रेम गर्न सिकाउँछन्, प्राणीहिंसा गर्न हुँदैन, व्याभिचार गर्न हुँदैन, चोरी गर्न हुँदैन भन्ने कुरा सिकाउँछन् भनी विश्वभर यही कुरा फैलियो भने त शान्ति हुन्छ । अरु विश्वमा शान्ति भएपछि उनीहरूले कोमाथि शासन गर्ने ? त्यसपछि त उनीहरुका बम र क्षेप्यास्त्रको औचित्य पनि रहेदैन । सोमालिया, इथियोपिया र अफगानिस्तान जस्ता मुलुकमा शान्तिसेना पठाएर सहयोग गरेको भन्ने दर्शाउन

पनि सबैनन् । अनि बम र बारुदको धुवाँको मुस्लो उडाए विश्व थर्काउन पाउदैनन् । सहयोग गरेको बहानामा गरीब मुलुकलाई शोषण गर्न पाउदैनन् । अनि उनीहरू शान्ति किन पो चाहन्ये र ? आफ्ना मुलुकका छाडा संस्कृतिलाई अविकसित र शान्ति प्रिय मुलुकमा फैलाएर आफ्नो हैकम चलाउने धोको पुरा गर्न पनि सह-अस्तित्वको पाठ पढाउने बुद्धलाई उनीहरु चाहैदैनन् । अनि उपयोगवादी संस्कृतिमा रुमल्लिएका गरीब देशका जनताहरू वास्तविकताको बोधनगरीकन पिल्सिन बाध्य छन् भने तिनै जनताका प्रतिनिधि बनेर गरीब जनतालाई भ्रममा पारेर शोषण गरिरहेका छन् । गरीब देशका शासक वर्गमा पनि उही अशान्तिको बीज रोपिएको छ ।

बुद्ध भौतारिइरहेका छन् आफ्ना सन्देशका संवाहकको खोजीमा । आफ्ना भावनालाई स्वार्थपूर्तिका माध्यम बनाइरहेका प्रति अनि कैयौं मूलुकमा आफ्नो भावनालाई राजनीतिमा जोडेकोमा उनी दुःखित छन् । स-साना कुरा चोर्न अभ्यस्त भझरहेका मुलुकहरू त्यस्तै कुरा चोर्न मै व्यस्त, एशियाली मूलुकहरू बुद्धका दर्शनलाई विभिन्न यानका नाममा विसर्जन गर्नमै व्यस्त, भारत र पाकिस्तान कश्मीरको नाममा युद्ध छेड्न व्यस्त, चीनलाई तिब्बतको चिन्ता, अरुलाई सोभियत संघ विघटनको चिन्ता, जापानलाई अमेरिकी अर्थतन्त्रको चिन्ता, यस्तै चिन्तै चिन्ता.... अनि सारा विश्वका साधारण मानिसलाई शान्तिको चिज । सबै कुरा चोर्नसक्ने पश्चिमी मूलुकहरूले एकपटक बुद्धको दर्शनलाई चोरून भन्ने कामना उनीहरूले हामीकहाँबाट एउटा होइन हजारौं बुद्ध चोरून लुकीछिपी किन चोर्नु पर्यो खुलेआम बुद्धलाई लगुन- हामी सहर्ष स्वीकार गरौं । उनीहरूले विश्वमा शान्तिको बम पढ्काउन, न कि सृष्टी नै ध्वस्त पार्ने आणविक बम अन्य ग्रहमा जाने यान बनाउने मूलुकहरू विश्वकै अन्तरकुन्तनामा र हेका अनुयायीहरूका हृदयमा चियाउन सकुन । बुद्धका अहिंसावादी शिक्षा लाई सबैले पढुन, सकेसम्म बढी बुद्धहरूका शिक्षालाई आत्मसात गर्नु यही नै समयको माग हो, शान्ति प्रेमी मानवको आग्रह हो, अरबौं मुटुको धड्कन हो..... समग्रमा बुद्धको भाग हो..... शान्तिको कामना हो ।

महास्थविर सुदर्शन भन्ते मृत !

◆ भिक्षु कोण्ठन्य

उकुन्हु आषाढ २९ गते बुद्ध विहारस बौद्ध महिला संघ नेपालया वार्षिक ज्याभवलय करीव स्वधौ च्चनाबिज्ञाः म्ह वसपोल श्रदेय सुदर्शन महास्थविरं जितः अनन्द भूमिस समाचार व फोटोया विषय आज्ञा दयेकबिज्ञात । ३० गते फोन वःगु जुयाच्चन, तर ३१ गते बहनी हाकनं याःगु फोनय् नापलात । बहनी दः४५ बजे तक्या दुने निकः तक खँ ल्हाना, वसपोलं जितः लुम्बिनीया लागि ताइवानं प्रिन्ट जूगु परियतिया सफू अ. सुजातायात ४०० गू व्यू धका: आज्ञा जुल । वसपोलया खँ ल्हाइगु न्हापा स्वयां पाः, सः तसः ।

३२ गते सुधय
४:०० बजे फोनया
घण्टी न्यात,
म्हगसय् थें ल्हवने ला
मल्हवने, र्यार्यां
फोन ल्हवना । 'भन्ते,
सुदर्शन भन्ते तसकं
मफु । बे हो स
जुयाच्चन, अस्पताल
वने माने मजू छपि

बिज्ञाः सा माने जुइ ला । याकनं तुरुन्त हे बिज्ञाहुँ
धका: अ.मिनां फोन यात । वा वयाच्चंगु, अथेसां व्याँय्
वना । सकले स्तब्ध हरबरय् चायाच्चन । नुगःचु स्यात
धका: इकिधिकी हे सने माने मजू खँ न्यनेकने याना ।
भन्तेनं बालाक हे न्ववाना हे च्वंगु खः । अस्पताल नु
धयाबलय् 'आसे, डाक्टर नि वयेकि ले' धयाबिज्ञात ।
ल्हा: उसिं स्याः, नुगःचु हिइउ धा: स्वयेबलय् 'हार्ट एटेक'
धयागु खँ जुल । निग्रोध तुरुन्त हे ६:३० बजे डा.
विजयलाल नापं थ्यंकःवल । अवस्था ठीक मजूगु स्पष्ट
जुल । सतीथाय् नि यंकेगु क्वःछित । हानं अन्ततः
विजयलाल डाक्टरया सुझाव कथं गंगालाल हृदयरोग

केन्द्र वनेगु क्वःजित ।

अन डाक्टर 'गोल्डेन आवर'य् ध्यन धका:
वसपोलयात म्यासिभ हार्ट एटेक जूगु खँ कन ।
आईसीयुपाखें इसीयु यन । समाचार सम्प्रेषण यायेगु ज्या
तुरुन्त मयासे अस्पतालया ज्याय् अलमल जुल । न्हिनय्
जुसेलि फोन यायेगु शुरु जुल । न्हिनय् डाक्टर वया:
न्ह्यागु नं जुइफु धासेलिं मन खुल्ल मिन । भिक्षु संघयात
नं अवस्था ठीक मजूगु जानकारी जुल ।

वसपोलया हृदयघात न्हापांगुखुसिइ, अथे नं तसकं
हे जुल । सुगरया
ल्वगि जुयां न
थुकिया असर भं हे
प्रतिकूल जुयाबिल ।
रक्तचाप नियन्त्रणं
पिहांवन, अप डाउन
जुयांतु च्वन । थुकि
व स पां ल या
मनस्थितियात हे
असर लाःगु जिमिसं
तायेकावं वना ।

अन्तय् किड्नी ज्या मयायेवं डायलासिस हे यायेत नं
विकल्प तयार जुलं ।

विभिन्न धार्मिक व्यक्तित्व-भिक्षु, श्रामणेर, अनागारि
का, राजनीतिक व्यक्तित्व, बौद्धिक व्यक्तित्वपि सुस्वास्थ्य
कामनाया लागिं वयेगु शुरु जुल । सकले स्तब्ध, गुलिं
आशावादीसा गुलिसियां आशा हे मदु । आपासिया म्हुतुइ
भन्ते हाकनं छकः विहार लिहां वनेमानी । वसपोलपाखें
शासनिक ज्या-खँ अभ नं जुइमाःगु दु । सकसितं हःपा:
बीगु नं ज्या जुया हे च्वन ।

वसपोल भाकाभुक अवस्थाय् थ्यंवलय् 'यो कुन विश्वविद्यालय, थन स्वतन्त्रता दु ला ? मेड इन इण्डिया..... १३४, १३५..... थुपिं सु सु.....सुयातं छ्वया हय् हे मते' धका: न्ववाना विज्याइगु। वसपोलया थ अवस्थां जिपिं कुरुवात जि, निग्रोध, विश्व, विकास, चन्द्रतारा व राजुयात निराशा पाखे घ्वाघ्वां यंकल ।

अकस्मात वसपोलया अवस्था ४ गते वहनी परि वर्तन जुल । ५ गते सुथ्य् नापाला: वनाबलय् अचेत थें जुयाच्वन । छुं हे न्व मवा: । न्ह्यःवःम्ह थें जुयाच्वन । सुगर, प्रेसर लो जुयावन । भंभं क्रिटिकल जुयावन । अन्त तक हे लोकदर्शन वज्राचार्य, रामकृष्ण ताम्राकार आदिपिंस जिक्वथाय् धायेगु कुतः याना हे च्वन ।

न्हिनय् किङ्नी ज्या मव्यूगु हे जुया: अन्तः डायलसिस हे यायेमालावन । लिपां वसपोलयात पेसमेकर तयेगु ज्या नं जुल । पम्पिङ्या ज्या जुल: । अथे नं वसपोल ग्वातुम्ह ग्वातुलं हे जुल । मिखा तिसित । तिस्यूगु मिखा हानं मचाल ।

सकले सकलें हतास जुल । व्वाँय् व्वाँय् जुइगु शुरु जुल । गबाय्त दना: जिं वसपोलया म्हः स्वया, मिखा तिसिना अनेक तरहया तरङ्ग नुगलय् तरङ्गित याना, दुनुगलं वसपोलया बुद्धशासनिक योगदान लुमंका:, भाषिक सेवा लुमंका:, निर्वाण कामना याना । पलख जितः शून्यता महशुस जुल । नतमस्तक जुया । सीसीयु कक्षं पिहा: वया: सम्बन्धितपिंत नापलाना, म्हयात हाकन छकः थिया, तुरुन्त हे घडीं स्वया । डाक्टर, नर्शीपि नं हतास जुयाच्वन, आ: ला दहे मन्त, छुं उपाय हे मन्त, मिभां मिभां दंथे जुल, तुरुन्त हे गथेखेसे च्वन, मिखा ख्विं जायाविल अले २:४५ वजे वसपोल मदुगु घोषणा जुल ।

वसपोलया देहअवसानं बुद्ध भूमि नेपाल अधिराज्यय् बुद्धधर्म, बौद्ध परियति शासन, लुम्बिनी क्षेत्र, नेपालभाषा व समस्त बौद्ध धर्मावलम्बी समुदाययात तःधंगु अपुरणीय क्षती जूवंगु दु । वसपोलया बौद्धिक एवं नेतृत्व क्षमताया संकट आ: हे खने दयेधुंकल । लिडरशिपया अभाव ब्वलनेधुंकल । समस्या वयूसातकि तुरुन्त निर्णय बीगु व

माल धाःसा ल्हवनाः जूसां नं थःगु नेतृत्व सावित यायेगु वसपोलया खूबीया अभाव भीत न्ह्याब्ले जुइगु खनेदु ।

न्ह्यागुसां अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया ब्वहलय् तःधंगु उत्तरदायित्व वःगुयात सकसिनं वाःचायेके हे माः । वसपोल स्थापना यानाविज्याःगु श्रीकिर्ति विहार (कीर्तिपुर) गुगु नमुना विहार खः, उकिया संरक्षण व सम्बद्धन बाँलाक जुइमा: । थुकी आवश्यक कथं श्रद्धावानापिंस नं कुतः व्याकेमा: । बुद्धशासनिक ज्याख्यात सुधां लाक निरन्तर वियावनेगुली सम्बन्धित व्यक्ति, संघ-संस्था लगे जुइगु धयागु हे वसपोलयात भीसं चछायेगु श्रद्धाब्जली जुइ ।

वसपोलया बुद्धशासनिक योगदानयात लुमंकुसे वसपोलयात निर्वाण कामना ।

अस्तु ॥

रेकी ! रेकी !! रेकी !!!

पश्चिमी देशमा हलचल मच्चाएको चिकित्सा पहती एक चमत्कारी एवं वैज्ञानिक प्रविधि

अब नेपालमा पनि
रेकी ग्याण्ड मास्टर डवाइ रिजिनबाट

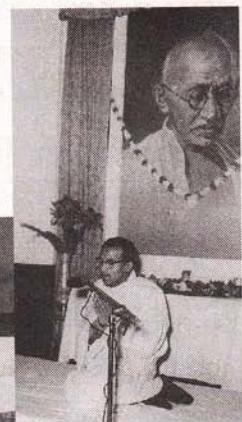
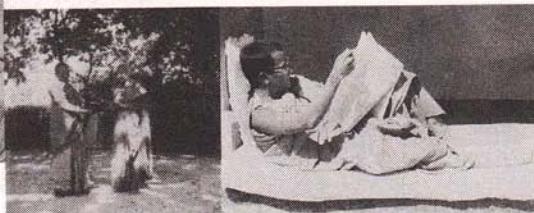
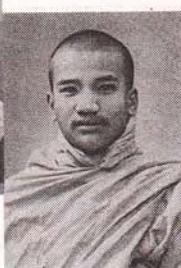
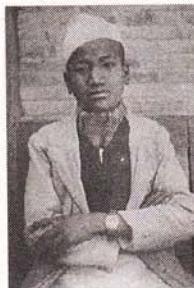
कैनै पनि शारीरिक वा मानसिक रोगहरू जस्तै : चिन्ता, तनाव, नैराश्यता, अनिद्रा, टाउको दुखाई, डर, नशा सम्बन्धी रोग, बाथ हड्डी खिइउको, मुत्र एवं पित्त थैली पत्थरीको सफलताका साथ उपचार भइरहेको छ ।

बोधिसत्त्व रेकी केन्द्र

सामाखुसि, काठमाडौं, फोन : ३६१५११

ढिंगत भिक्षु सुदर्शन महास्थविर

सुखी होतु ठेस्क

दातामाँसंगै

पुष्टाने फ्रेटो लोजन्य : विष्व किण ब्राचार्य

वि.सं. १९९१ (इस्वी सं. १९३४ जुलाइ ६) दशमीका दिन ललितपुरको ओकुवहालमा न्हुक्षराज शाक्य र हर्षमाया शाक्यको कुलमा माहिला पुत्रको रूपमा रुद्रराज शाक्य (लुम्बिनीराज : चिनोको नाम) को जन्म भयो। वाल्यकालदेखि नै बुद्ध धर्ममा आकर्षित रुद्रराज नेपाल सम्वत् १०६९ को पौषमा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको वर्तमान अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको सँगै कृशीनगरमा गई भिक्षु ऊ. चन्द्रमणि महास्थविरबाट बुद्ध धर्मको दिक्षा लिनु भई श्रामणेर सुदर्शन हुनु भएको हो। रुद्रराज श्रामणेर भएपछि बुद्ध धर्मको शिक्षा अध्ययन गर्नुका साथै अरु शिक्षा पनि अध्ययन गर्दै ३० वर्षको उमेरमा नेपालका पहिलो संघ महानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको उपाध्यायत्वमा वि.सं. २०२१ मंसिर व्वादशीका दिन सारनाथमा उपसम्पन्न भई भिक्षु सुदर्शन भए।

नेपालमा बुद्ध धर्मको उत्थानका लागि आजन्म अथक परिश्रम गर्नुहुने उनले दिएका महत्वपूर्ण योगदानहरू मध्ये केही यहाँ उल्लेख गरिएका छन्:-

उनले नेपाली इतिहास, संस्कृति, पुरातत्व विषय लिई एम.ए.सम्म अध्ययन गरे भने नेपाल भाषामा साहित्यरत्न र हिन्दीमा कोविद सम्मको शिक्षा हासिल गरेका छन्। नेपालको इतिहासित सम्बन्धित उनले लेखेका पूर्णाङ्गी नाटक राजा जयप्रकाशलाई श्रेष्ठ सिरपा: पुरस्कार प्राप्त भएको थियो, यसरी नै महेन्द्र विद्याभूषण, गोरखा दक्षिणवाहु, गोकुलचन्द पदक, धर्मबहादुर धाख्वा सिरपा: आदिबाट विभूषित उनलाई नेपाल भाषा परिषद्ले भाषा थुवा: उपाधि प्रदान गरेका थिए।

धार्मिक कार्य साथै साहित्य सेवामा समर्पित उनले नेपालमा पुनर्जागरण ल्याउन योगदान दिएको, पत्रिका धर्मोदयका अंतरङ्ग सम्पादकको रूपमा सेवा शुरुगरी सहायक सम्पादकसम्म पनि भए। यसरी नै नेपालभाषा पत्रिका, लुम्बिनी र स्वाँयापुन्हि पत्रिका प्रकाशन कार्यमा लागे। वहाँ वर्तमान अवस्थासम्म नै आनन्द भूमिका निर्देशक हुनुहुन्थ्यो। आनन्द भूमिलाई निरन्तरता दिन अन्तिम अवस्थासम्म पनि सुखी होतु नेपाललाई सतर्क गराइरहनु

बहाँको योगदान : एक शब्द चित्र

भएको थियो भने विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालयलाई फलाउन फुलाउन अन्तिम अवस्थासम्मै लागीपरेका थिए ।

२००८ सालमा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको स्थापनाकालदेखि सक्रिय योगदान दिई आएका उनले महासंघको सह-सचिव र सचिव भई योगदान दिई उपाध्यक्षसम्म भए । वि.सं. २०४९ सालमा धर्मोदय सभाको उपाध्यक्ष भई वि.सं. २०५०-५३ आषाढसम्म अध्यक्षको अभिभारा सम्हाले र अन्तसम्ममा सभाका सल्लाहकारनै थिए । लुम्बिनी विकास सहयोग समितिमा वि.सं. २०२९ सालमा उपाध्यक्ष भए भने वर्तमान लुम्बिनी विकास कोषका सल्लाहकारमा थिए । आनन्दकुटी विद्यापीठ, आनन्दकुटी साइन्स कलेजमा अध्यापन गर्ने र प्रशासकीय काममा समेत संलग्न थिए । कीर्तिपुर क्याम्पस र सरस्वती बहुमुखी क्याम्पसबाट प्राध्यापन कार्य सुरु गर्नुहुने उनले त्रिभुवन विश्व विद्यालयमा नेपाली इतिहास, संस्कृति तथा पुरातत्व विभागमा रही प्राध्यापन कार्यबाट गत वर्ष मात्रै अवकाश प्राप्त गरेका थिए ।

उनको कृतिहरू अनुवाद, सम्पादन र मौलिक गरी ८० भन्दा बढी पुस्तकहरू नेपाली र नेपाल भाषामा रचना प्रकाशित भएका छन् । नेपाल भाषामा प्रकाशितपुस्तकहरू त्रिभुवन विश्वविद्यालय तथा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको पाठ्यक्रममा पनि समावेश गरिएका छन् ।

बुद्धशासनिक क्षेत्रमा महत्वपूर्ण योगदान गरी नेपालमा थेरवाद शासनलाई आजको यो स्थितिमा पुऱ्याउने तथा नेपाल भाषाको सेवामा अनेक प्रकारबाट योगदान दिई आउनु भएका श्रद्धय भिक्षु सुदर्शन महास्थविर वि.सं. २०५९ आषाढ ३१ गने सोमवारका दिन हृदयाघात भएर सहीद गंगालाल हृदय रोग केन्द्रमा भर्ना भई उपचारकै क्रममा श्रावण ५ गते दिउँसो २:४५ बजे उनले अनित्य देहलाई त्यागे, यस धर्तीबाट सदाका लागि विदा भए, नश्वर देह-पार्थिव शरीर त्यागेर सबै सबैलाई छोडी अनन्त यात्रामा प्रस्थान गरे, यौटा अर्को गन्तव्यमा लागे ।

थःत सूजनाय् चलावंठ मिक्खु सुदर्शनि महारथविर

◆ दुर्गलाल श्रेष्ठ

नुगः मछिसां बिन्ति दु बाबा,
अय् ख्ववि वयमत्य आसे !
यात्रा धुकाः थ्यकः वन का
याउँक लँजुवाः थासय् ।

धितुधिनाः ख्ववि वःगु स्वरे का
वयमत्य धायकं धायकं !
बिन्ति, सुनां नं धायमत्य थैत
ख्वबिलु-नुगःया न्हायकं !

मखु मखु, जि खहे मखु न्हां ख्वैगु
धरधर ख्ववि हे वःसां !
शोक-काव्य नं थ खहे मखु न्हां
च्वैगु ख्ववि हे खःसां !

गुम्हस्यां छ्यौगु पलाःख्वायँय् जक न
ज्यौगु दु जीवनजन्य,
मृत्यु महान व भयसुइ फुम्ह हे
पीर सुदर्शन धन्य !

धन्य छ थे तुं, छंक्य च्वनाः थौ
मृत्यु स्वयं नं धन्य !
धन्य च्वसाया शक्ति प्रबल हे
मांभाय्-भक्त अनन्त !

राष्ट्रियताया थीगु दलू-मत,
हे उर्वर चैतन्य !
चारधाम हे थन बँय स्वम्ह
हे चीवरधर धन्य !

खः भगवन्, संसार थ खः स्यू
दुःख, अनात्म, अनित्य,
ख्वयाः ख्वयाः नं गर्वित जुइगु
किन्तु थ अमृत ई खः !

जीवतपिनि धन, धन्य सुदर्शन !
छंगु किपा थुलि तःपाः,
ख्युगु दिपय् नं जिमित उकिं ब्यू
जः लूथे गुलि हःपाः !

छ धेकाः धायवं नःलिगु छकिचः
गुगु आः लू जिमि लुमनाय्,
खः छवयक्गु व काजयी स्वां
थःत चुलाः छं सूजनाय् ।

बुद्ध धर्ममा वैचारिक शुद्धता (Purity of Mind in Buddhism)

◆ पान बहादुर क्षेत्री, विद्याटनगढ

विचार अति सुक्ष्म छ। त्यसैले अति बलवान पनि छ। संसारमा जति पनि राम्रा नराम्रा घटनाहरु घटेका छन् ती सबैको उद्गमस्थल अन्ततः विचार नै हो। विचारलाई हामी देख सक्दैनौं। यो त केवल एक किसिमको तरंग हो। विचारले नै व्यक्ति, परिवार, समाज, राष्ट्र र अन्ततः विश्वलाई नै डोर्याएको हुन्छ। हाम्रो मनमस्तिष्कमा दुई किसिमको विचारहरु पैदा हुन्छन्: राम्रा तथा नराम्रा विचार हरु। राम्रो विचारले राम्रो परिणति दिन्छ भने नराम्रा विचारले नराम्रो परिणति दिन्छ। नराम्रा विचारहरुले कस्तो किसिमको परिणति दिन्छ भन्ने कुरा वर्तमानको विश्व परिस्थिति र हाम्रे आफ्नो देशको परिस्थिति हेरे पुग्छ। आज विश्वको कुनै पनि कुनामा शान्ति छैन। जतातै हत्या, हिंसा, चोरी, डकैती, लुटपाट, बलात्कार जस्ता घटनाहरु दिनुहुँ हामी पढ्ने र सुन्ने गरेका छौं। सामान्य मानिसहरु मनभित्र डर र त्रास लिएर हिंडनु परेको छ। यी सबैको पछाडी अरु केही नभएर केवल व्यक्तिको मनमस्तिष्कमा पैदा भएका नराम्रा विचार हरुकै परिणति हो।

खराब विचार कै कारण मानिसमा लोभ, क्रोध, मोह, द्वेष, मूर्खता, इर्ष्या आदि उत्पन्न हुन्छ जसले गर्दा व्यक्ति-व्यक्ति बीच, परिवार-परिवार बीच, समाज-समाज बीच र राष्ट्र-राष्ट्र बीच द्वेष, शक्तुता, वैमनस्यताको बीजारोपण हुन्छ र जसको परिणति केवल क्षति मात्रै हुन्छ। यसको विपरित मानिसहरुमा उत्पन्न हुने राम्रा विचारहरुले व्यक्ति, परिवार, समाज, राष्ट्र र विश्वमा सद्भाव, मित्रता, भाइचारा विश्ववन्धुत्वको भावना पैदा गराउँछ र शान्ति स्थापना हुन्छ।

बुद्ध धर्ममा विचारको शुद्धतालाई अति नै महत्व दिइएको छ। कुनै पनि व्यक्ति चरित्रवान र गुणी व्यक्ति हुनको लागि उसका विचारहरु शुद्ध हुनुपर्ने पहिलो शर्त हो। जबसम्म उसका विचारहरु शुद्ध र पवित्र हुनैनन् तवसम्म ऊ गुणी वा चरित्रवान व्यक्ति कहलाउन सक्तैन। शुद्ध विचारले नै उसका हरेक क्रियाहरु जस्तै खानपान, अरु व्यक्तिसँग गरिने व्यवहार आदि निर्दिष्ट गरेको हुन्छ। भगवान बुद्धले

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, ऊ त्यो मान्छे सरह छ
जसले बति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ।

Shrestha Oil Distributors
Tilganga Auto Care Pvt. Ltd.

P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,
Nepal, Tel : 483981, 470362, 490067, Fax : 977-1-474193

आफ्ना उपदेशहरुमा विचारको शुद्धतालाई अति नै महत्व दिनुभएको छ । भगवान बुद्धले भन्नुभएको छ- “मानिसको आफ्नो विचारले न कि उसको शब्दले उसलाई खराब कर्ममा डोर्याउँछ ।” यो वास्तविकतालाई हृदयंगम गर्ने हो भने हामी जति पनि नराम्रा कर्महरु गर्दौ त्यो सबै हाम्रा खराब विचार कै कारण हुन् । त्यस्तै भगवान बुद्धले भन्नुभएको छ- “जसरी खिया फलामबाटै उत्पन्न हुन्छ र त्यसलाई नै नष्ट गर्दै, त्यसरी नै दुष्टता पनि मानिसको विचारबाटै उत्पन्न हुन्छ जसले उसलाई नै नष्ट गर्दै ।”

भगवान बुद्धले प्रतिपादन गर्नुभएको चार आर्यसत्यहरु- संसारमा दुःख छ, दुःखको कारण छ, दुःखको निवारण गर्न सकिन्छ र दुःख निवारणका मार्गहरु छन-ती हुन् । दुःख निवारणका आठ मार्गहरु छन् जसलाई अष्टाङ्गिक मार्ग पनि भनिन्छ । ती अष्टाङ्गिक मार्ग हुन्- १) सम्यक् (सही) दृष्टि, २) सम्यक् संकल्प, ३) सम्यक् वचन, ४) सम्यक् कर्म, ५) सम्यक् जीविका, ६) सम्यक् व्यायाम, ७) सम्यक् स्मृति र ८) सम्यक् समाधि ।

सम्यक् संकल्प भन्नाले सम्यक् विचारपनि भन्न सकिन्छ । विचार सही हुने वित्तिकै उसका दृष्टि, वचन, कर्म, व्यायाम आदि सबै सही हुन्छन् । त्यसकारण मानिसमा सबभन्दा पहिले सम्यक् विचार हुनु अत्यन्त जरुरी हुन्छ । विचार हाम्रै मनमस्तिष्कबाट उत्पन्न हुन्छ । हाम्रो विचार ले जे थाहा पाउँछ, त्यसलाई शरीरले अनुभव गर्दै । त्यसै गरी हाम्रो शरीरले जे अनुभव गर्दै, त्यो हाम्रो विचारले थाहा पाउँछ । साँच्चै नै भन्ने हो भने हरेक व्यक्तिमा एक शुद्ध र निर्मल विचार हुन्छ । तर उसको वरिपरिको वातावरण, परिस्थिति र उसमा उत्पन्न हुने सांसारिक वासना वा तृष्णाले गर्दा उसको शुद्ध र निर्मल विचारहरु प्रदूषित (polluted) हुनपुर्छ । यस्ता फोहोरहरुलाई प्यांक मानिसले प्रयत्न गर्नुपर्छ । यसको लागि उसले आफूमा खराब विचारहरुलाई स्थान दिनुहैन र सदैव राम्रा विचारहरुलाई आफ्नो मनमस्तिष्कमा स्थान दिनुपर्दछ ।

हाम्रो शरीर एक रथ समान हो । आफू यस रथ

मा सवार हुने रथी हो । मन यसको सारथी हो । इन्द्रियहरु यसका घोडाहरु हुन् । विवेक यसको लगाम हो । बुद्ध यसको चावुक हो । लज्जा यसको सजावट हो । दान र संयम यसका पांगाहरु हुन् । धैर्यता यसको स्थीरता हो । पवित्र बौद्धग्रन्थ जातकमालामा यसरी शरीरलाई एक रथसँग तुलना गरिएको छ । यसबाट हामी के देखदौँ भने हामीलाई (अर्थात हाम्रा इन्द्रियहरुलाई) नियन्त्रण गर्ने अरु केही होइन हाम्रा आफै विचार, विवेक वा बुद्धि नै हो । तसर्थ केही होइन हाम्रा विचारहरुको लागि मात्र अभ्यास गर्ने गरौ ।

सन्दर्भ सामग्री:

- १) The Teaching of Buddha
- २) जातकमाला

With Best
Compliments
of

CE
CONSTRUCTION PVT. LTD.

Bagmati Chambers, Flat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O. Box 1223, Kathmandu, Nepal
Phone No. 243120, 252124
Fax : 977-1-231043
E-mail : cecon@mail.com.np

“धृय सिद्धार्थ ! धृय.....”

◆ कोण्ठन्य

बुद्ध जीवनीमा सिद्धार्थ कुमारको महाभिनिष्क्रमणलाई जिति महत्वपूर्ण स्थान दिइएको छ, त्यति नै सिद्धार्थ कुमारले मगाधका राजा विम्बिसारको राज्य-निमन्त्रणालाई पूर्णरूपेन अस्वीकार गरेको घटनालाई स्थान दिनुपर्ने देखिन्छ । त्यस घटनालाई सिद्धार्थ कुमारको पहिलो पटक भिक्षाटनमा जाँदा घटेको मान्न सकिन्छ ।

सिद्धार्थ राजकुमार राजगृहको घरका दैलोमा पुगीकन भिक्षा माग्न हिडे । उनको सुवर्णमय वर्ण देखेर सबका-सब आश्र्यले चकित भए, तीन छक्क परे । नहुने पनि कसो ! आखिर उनलाई फलानो हो भनी कसैले चिन्न सकेन । यसरी राजगृह नगरमा कान्तिवान श्रमणको पदारपण भएको छ भन्ने शुभ समाचार मगधेश्वर विम्बिसार कहाँ पुग्यो । राजाले एकजना राजकर्मचारीलाई आज्ञा दियो—

“पत्ता लगाऊ, परिक्षण गर, यो कहाँ जाँदैछ ? मनुष्य हो वा अमनुष्य चाँडो खबर गर ।”

स्थीर दृष्टि केवल दुई हात परसम्म मात्र आँखालाई सीमित पारी विस्तारै मानौं कि नापै हिंडेको जस्तै गरी त्यो पुरुष भिक्षाटनमा लागे । त्यतिबेला उनको सम्पूर्ण इन्द्रियहरु र चित वशमा गई शान्त र संयम स्थित भएको आभास भफ्लिकन्थ्यो ।

आफूलाई चाहिंदो मात्रामा भिक्षा प्राप्त भएपश्चात् प्राप्त भिक्षा ग्रहणार्थ पाण्डव नामक पर्वतको फेदीमा एउटा एकान्त शीतल स्थान ओगटी बसे । राजदरवारमा दिनानुदिन उत्तमोत्तम-स्वादिष्ट भोजन गरिर हेको सिद्धार्थलाई प्राप्त भिक्षा मुखबाट नछिर्ने भयो, किल्कित लागेर आयो । तब उनले आफूले आफैलाई सम्बोधित गरी भने—

“गौतम ! तिमी सुलभ कुलमा जन्मेका थियौ । त्यस्तो सम्पन्न जीवनलाई त्यागीकन, कसैको करकापमा होइन किन्तु स्वेच्छाले यस जीवलाई अति नै उपयोगी

सम्भीकन अपनाएका है । तब तिमी प्राप्त भोजनलाई किन घृणा गछौ ? अरुचि भयो नै किन ? हेर ! तिमी खानाको लागि बाँच्ने हैन, बाँच्नका लागि मात्र खाना सेवन गर्नु पर्छ । यसो हो भने जीवन रक्षार्थ प्राप्त भिक्षालाई स्वीकार गरिहाल ।”

कठीन संघर्षपूर्ण सिद्धार्थ कुमारले जसोतसो भोजन ग्रहण गरेर एकान्तमा रहन पाण्डव नामक पहाड माथि चढ्यो ।

उता राजा विम्बिसारलाई यीनको बारे सबै कुरा जानकारी मिल्यो । केही बेरमा नै सिद्धार्थकहाँ पुगे र बोल्न शुरु गर्यो ।

तिम्रो कुलसँग भेरो पनि वंशानुगत प्रगाध मैत्री छ । त्यसैले म तिमीलाई दुई शब्द भन्न चाहन्छु ।

तिम्रो यस्तो अनुपम सौन्दर्यको विचारमा म लीन हुँदा मलाई यस्तो लाग्छ कि तिम्रो मनमा प्रत्रजित हुने संकल्प कसरी र कहाँबाट आयो ? अनौठो पो लाग्छ मलाई ।

हेर भणे ! तिम्रो हात हेर्दा त तिमी भिक्षा पात्रका योग्य छैनौ । परन्तु प्रज्ञा संरक्षण र राज्य संचालनमा सामर्थ्य राख्दछ ।

“राजकुमार ! यदि तिमीलाई आफ्नै पैतृक राज्यप्रति कुनै कारणवश वितृष्णा भएको हो भने र त्यसप्रति अब तिम्रो अपेक्षा नै छैन भने म तिमीलाई मेरो राज्यको आधा भाग दिन्छु स्वीकारी कुशलतापूर्वक राज्य सिद्धार्थले मुख खोल्छ—“राजन ! यहाँले जे जिति भन्नुभयो, ती सबमा योग्य म नभई स्वयं तपाईं नै हुनुहुन्छ । हेर्नुस, आज म राज्यप्रति मोहभंग भएको कारणले नै कै कपिलवस्तुलाई तिलाङ्गली दिई संसारको यथार्थ तत्व जान्न भौतारिरहेको छु । राज्य भनेको कुरा आज छ, भोलि बिलाउँछ-गुम्छ । मलाई त अब यो काम विषय उल्का समान लाग्दछ । यसको पछि लाग्नु भन्नु नै आफ्नो उद्देश्यप्रति आफैले तगारो हालु

जस्तो हुन्छ, आफैले खाल्डो खनी आफै पुर्नु जस्तो हो ।”

“जब म सुख र दुःखको मिश्रित रूपलाई देख्न गर्दू तब म राजा र दास (रंक) बीच केही, कुनै पनि अन्तर पाउँदिन । किनभने न राज नै सधैं हाँसी बस्छ, न त दास (रंक) नै सदा रोएर बस्छ ।”

“मैले रोषमा आएर, आक्रोशित भएर, जोशमा फँसेर जातपात त्यागेको होइन । मेरो अरु कुनै किसिमको कामना पनि छैन जसको कारण म यहाँको प्रस्तावलाई स्वीकार गरुँ ।”

“जे जति तिमीले मलाई भन्यौ, त्यो तिमै शील, जीवन चर्या र कुलको अनुरूप भयो । किन्तु आफ्नो निश्रयमा दृढ हुनु आफै व्यक्तित्वमा प्रतिष्ठित रहनु मेरो पनि शील, जीवन चर्या र कुलकै अनुरूप हो ।”

राजाले अनेक प्रलोभन देखाएर याचना गरे । तर, दृढ प्रतिज्ञ सिद्धार्थ अलिकति पनि विचलित भएनन् । राजको कुरामा सिद्धार्थ ले चारो दिन छोड्यो, र तब राजाले भन्यो-ल ! हुन्छ, यति यौटा वाचा त गर कि पूर्ण ध्यान प्राप्त (बुद्धत्व) गरिसकेपछि सर्व प्रथम मेरो राज्यमा उपदेशार्थ पाल्नु होला ।”

सिद्धार्थले राजा विम्बिसारद्वारा गरिएको राज्य निमन्त्रणा अस्वीकार गर्यो नै किन ? हो, उनमा पूर्ण आत्मविश्वास र निश्चय थियो । चाहे मेरो शरीरका रगत र मांशपिण्ड नै सुकोस, जिउमा हाड र छाला मात्र नै

बाँकी रहोस् तापनि मैले जुन उद्देश्य प्राप्त गर्न गृहत्याग गरें, जबतक त्यसलाई आत्मसात गर्न सकिदैन तबसम्म यो आसनबाट उठ्ने छुइन, एक पाइला पछि सार्ने छुइन ।

सिद्धार्थ सो उद्देश्य प्राप्तार्थ सो साधनामा निरन्तर प्रयत्नरत भए । साधना त्यो हो जसबाट सिद्धि मिल्छ । सिद्धिको जननी हो साधना । हामीले सिद्धार्थमा रहेको साधनालाई नजिकिएर दृष्टिगत गरी त्यसको महत्वलाई बुझ्न प्रयत्न गर्नुपर्छ । जीवनमा हामीले सिद्धिलाई होइन साधनालाई उच्च स्थान र महत्व दिनु पद्धति । जो व्यक्ति अघि बढ्न चाहन्छ, उसले आफ्नो उद्देश्य प्राप्त नभएसम्म साधनामा अडिन एवं निश्चल श्रद्धा राख्नु अनिवार्य शर्त हो । यथार्थतः सिद्धार्थ कुमारमा प्रचुर मात्रामा साधना नभएको भए उनी बुद्ध कहिलै हुन सक्दैनय्यो ।

सिद्धार्थ कुमारले अटुटरुपमा कमशः विचरण गर्दा-गर्दै राज्यभन्दा कोटीयौं गुणा महान, उच्च बुद्धत्व प्राप्त गरी छाडे । परिणमतः वहुजन हिताय वहुजन सुखायमा आधारशील दुख मुक्तिद्वारा (मार्ग दर्शन) को स्थापना भयो । जुन मार्गको अर्को नाम नै निपुण, परिशुद्धि, आदि-मध्य-अन्त कल्याणकारी धर्म हो ।

हाय ! राज्य र बुद्धत्वमा तिम्रो छनौट !

धन्य सिद्धार्थ ! धन्य.....

*Auspicious occasion of Vesakh Day
we express heartiest warm greetings & best wishes*

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

P.O. Box : 11291, Siddhi Bhawan, Kathmandu, Nepal

Tel : 243706, 246234, 255088, 263600, Fax : 977-1-243726, E-mail : bishwa@ccnep.com.np

“डाँकू अंगुलिमाल वा डाँकू बाल्मीकी ?”

◆ श्रामणेर जोतिक

बाल्मीकि नामको एक डाँकू थियो । जसले उल्टो मन्त्र पढेर साधु भए । जसको मुखबाट राम शब्द निस्कैदैनथ्यो, उ मरा-मरा भन्दै संस्कृतको धेरै ठूलो विद्वान बनेर रामायण जस्तो महान ग्रन्थको रचना गरे । यदि यस्तै हो भने आज सबै व्याकरण अनुवाद, अलंकार आदि पढनु पर्ने के जरुरत थियो र ? राम-राम वा मरा-मरा बोल्दै विद्वान भइहाल्छ नि । ठूल-ठूला विश्वविद्यालय खुल्नुको के आवश्यकता थियो र ? यो कहानी मात्र तथाकथित रामको महभिमा बढाउने हेतुमा लेखिएको थियो । न त बाल्मीकि डाँकू नै थिए, न त मरा-मरा भन्ने वक्ता डाँकू यस्तो ठूलो विद्वान बन्यो । जसले रामायणको रचना गर्यो । यो कथा पनि तथागतको जीवनसँग कता-कता मेल खाएको पाइन्छ । वास्तवमा डाँकू को थिए त अंगुलिमाल या बाल्मीकि । आउनुहोस् यो कार्य पनि हेरौं । एक तर्फ छ बाल्मीकि, जसको कुनै सत्यता (सच्चाई) छैन् । अर्को तर्फ छ अंगुलिमाल, जसको गुफा आज पनि श्रावस्तीमा विद्यमान छ । अकबरको समयकालमा रामायणको रचना भएको थियो । बाल्मीकि रामायणमा मुण्डित भिक्षुहरूलाई चोरहरु र डाँकूहरु जस्तै दण्ड दिनु भन्ने विद्यान लेखिएको छ । यसबाट पनि सिद्ध हुन्छ कि रामायण बुद्धको समय पछि लेखिएको हो भन्ने अड्कल लगाउन सकिन्छ । श्रावस्तीमा एउटा भयंकर

डाँकू थियो- अंगुलिमाल । उसको चाल हरिणको भन्दा तेज थियो, हातीको बल र चितुवाको फूर्ति र लोखेकै भन्दा चलाख थियो । मानिसको हत्या पछि मानिसको चार औला काटेर मालामा उनेर लगाउँदथ्यो । उसँग श्रावस्तीको प्रसेनजीत राजा र उनका सेना पनि परास्त भइसकेका थिए ।

न त ऊ जन्मजात डाँकू नै थियो, न त नाउं नै अंगुलिमाल थियो । ब्राह्मण कुलमा जन्मेका उनको नाम अहिंसक थियो । राज पुरोहित अन्तक ब्राह्मणले आफ्नो छोर आको दर्दना अन्धकारमय भविष्य देखेर, सुमार्ग, सुसंगतमा लगाउन गुरु कुल तक्षशिलामा पठाइदिन्छ । गुरु आश्रममा उ शैक्षिक दौरानमा आफ्ना सबै सहपाठिकहरु भन्दा जेठा थिए । गुरुबाट उसले शास्त्र, वेद, अस्वशस्त्र चलाउन सिद्धथे भन्ने गुरु आमाबाट गृह विनय सिद्धथे । फलस्वरूप ऊ चाँडै नै सबै विद्यार्थीहरूमा श्रेष्ठ र वाहुवलमा जगत विजयी भए । जुन उनको प्रगति अन्य सहपाठीहरूलाई पचेको थिएन । अन्य कार्यबाट विफल गर्न नसकेकोले उसको अनैतिक सम्बन्ध गुरु आमा सँग भएको आरोप-प्रत्यारोप लगाएर गुरुलाई उसको विरोद्ध बनाइदिए ।

सकल प्राणीमात्रया भिं जुइमा, दुःख मदुपिं जुइमा,
भय मदुपिं जुइमा व सुखपूर्वक हवनावने फुपिं जुइमा ।

ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, येँ, फोन : २५९९०७, २५९८०७

फ्रेक्स : २५९३१७

Shopping Center

पुतलीसडक, येँ, फोन : २४५३४८

अन्तमा सबै विद्यार्थीहरु सँग गुरु दक्षिण मार्गे । अहिंसकलाई गुरु दक्षिणा स्वरूप एक हजार मानिसको बध (हत्या) गर्न आदेश, दिन्छ । किनकि गुरुलाई थाहा छ कि ऊ अहिंसकसँग सिधा टक्कर लिन असमर्थ थिए । उसले हजारौ मानिसलाई मार्न खोज्दा कहीं न कर्तै उ पनि मर्नेछ । तर गुरु प्रतिको अन्धश्रद्धाले गर्दा अहिंसक जङ्गलमा बसेर हजारौ जनाको हत्या गरेर फेरि गुरुकहाँ फर्कन्छ । आश्चर्य र भयभित गुरुले अहिंसक बेचेकोले हत्या गरेको सबुत प्रमाण मागदछ । अहिंसक सँग कुनै सबुत थिएनन् र फेरि शुरु गर्दछ । यसपटक अहिंसकले मानिसहरु मारेपछि चोरौला काटेर माला उनेर घाँटीमा लगाउन थाल्यो । औलाको माला लगाउने भएकैले उसको नाम अंगुलीमाल बाट कुख्यात भए । नौ सय अन्ठानब्बे जनाको हत्या गरि सकेको छ । अब गुरु दक्षिणाको लागि दुई औला मात्र बाँकी थियो ।

उता उसको बुढी आमा साहै व्याकुल छिन । वनमा आफ्नो छोरालाई खाना मिल्दछ कि मिल्दैन, दुःख, कष्ट भोगिरह्यो होला, अंरुले मार्छ होला, छोराले भेटन आउन सक्दैन र आफू पनि सूर्यास्तको घाम भइसक्यो र छोराको मुहार नहेरी बस्न नसक्ने सोचेर खाना, कपडा पोको पारेर जङ्गल पस्छ । यता प्रसेनजित राजा तथागत सँग अंगुलिमालबाट राज्यलाई भयमुक्त बनाउने योजनामा विचार विमर्श गर्दथ्यो । अंगुलिमालले मातृहत्याबाट पछि नपर्ने देखेर उपकारार्थ जङ्गल पस्नुहुन्छ । जहाँ अंगुलिमाल बस्दथ्यो । अंगुलिमालले तथागत र आमालाई देख्छ ।

आफ्ना मन्त्रसिद्धि वा गुरुदक्षिणा पुराको लागि तमतयार भएर भगवान बुद्धको पिछा गर्दछ । तर उनले पछ्याउनै सकेनन् भगवान्लाई कायरताको संज्ञा दिन्छ र रोक्न प्रयत्न गर्दछ । जुन बेला भगवान तथागत भन्नुहुन्छ ।- “हे अंगुलिमाल ! तिमी प्राणीहरुको हिंसा गरेर चारैतर्फ नर्क, अकुशल मार्ग जाने कार्य गरिराखेको तिमी दुत गतिमा कुदिरहेको छ र म हिंसा, दुराचार कर्म छोडेकोले म स्थिर छु ।” पापलाई रगतले धोएर चोखिदैन । जसरी तिमीले अरुलाई हानी पुर्यायो त्यो हामी तिमी आफैले पनि अवश्य पाउने छ । तथागतको बाणी सुनेर अंगुलिमालले तरवार प्याकिदिन्छ । वहाँले फेरि अंगुलिमाललाई रुखको एक पात टिप्प लगाउँछ तर बलसम्पन्न अंगुलिमालले बुद्धको सामु रुखको हाँगो नै भाँचेर दिन्छ । तथागतले फेरि त्यो सजिलै सित भाँचेको हाँगा पहिलैकै अवस्थामा जोड्न लगाउँदछ । तर ऊ असमर्थ हुन्छ ।

भगवान बुद्धको सानो मरमस्पर्शी भाव अंगुलिमालले बुझ्छ । त्यसपछि तथागतको सरणमा गएर संघमा सामिल हुन्छ । यसरी उल्टो मन्त्र पढेर डाँकू अंगुलिमाल भिक्षु अंगुलिमालमा परिवर्तन हुन्छ । एउटा कुख्यात डाँकू उल्टो नराम्रो मार्ग छोडेर प्रख्यात भिक्षु अंगुलिमालमा परिचित हुन्छ । अब तपाईं स्वयंम् विचार गर्नुहोस् कि के राम नामलाई मरा-मरा भन्दैमा कोहि विद्वान बन्न सक्छ या आफ्ना अकुशल कर्मलाई त्यागेर, कुशल कार्य गरेर उच्च स्थान प्राप्त गर्न सकिन्छ । फैसला तपाईंको हातमा छोडैदैछु ।

Tibet Cottage (Pvt) Ltd.

P.O. Box : 1-49 Chha, Jyatha, Thamel, Kathmandu, Nepal
Tel : 226577, 252867 Fax : 977-1-240165
E-mail : tcottage@mos.com.np
<http://www.tibetcottage.com>

Tibet Cottage is known for excellence and caters to its patrons' wish for cleanliness, help fulness and warm hospitality. Because we are family-owned guest house, stay with us and make it a temporary home of their own.

PROSPECT OF THE NEW MILLENNIUM AND THE VISION OF THERAVADA BUDDHISM

Coming up to the new millennium we have seen and faced acceleration in process of change in human lives in every aspect due to the advancement of science and technology. This could be taken as the materialistic achievement and progress brought about by modern day changes which we term as human civilization. This outward change we are viewing has nothing to do with the elevation of mankind spiritually. I wish science and technology had given sufficient attention to spiritual aspect also that helps bringing in transformation of mind for good.

The modern and civilized world is characterized by selfish desires, unrealistic religious or racial arrogance, egotistical lust for wealth and possession of power and a huge gap between the haves and have-nots classes in the society. Only a small section of the society i.e., the well off people have been able to enjoy amenities, luxuries, comforts and facilities as the boon of scientific age where as the larger part of the human society is devoid of such things and they have to be content with their poverty stricken life. This gave the rich people chances

of having upper hands to exploit and dominate the poor.

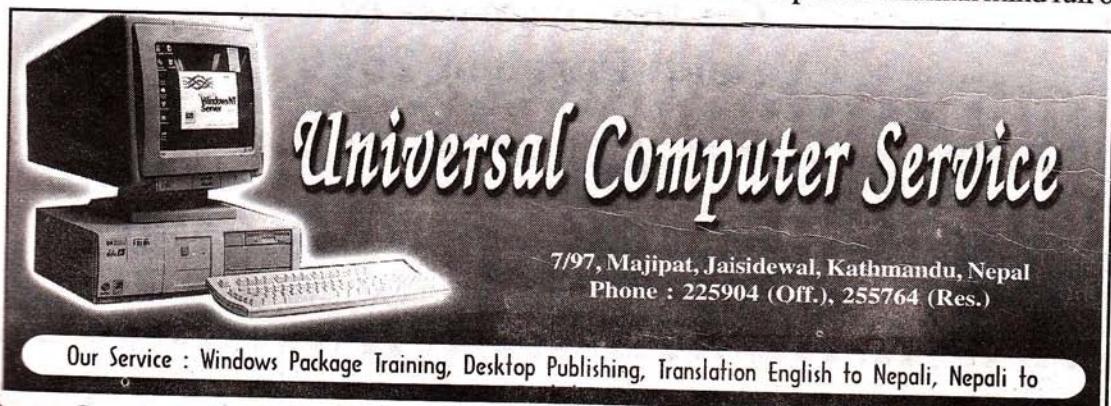
Buddhism pleads for good, welfare and happiness of many or majority and it has not sectarian prejudices and leanings. The philosophy, principles and ideology propounded by Buddhism are for all not for the particular group. From this point of view, this could be the most popular philosophy of the new millennium.

◆ Ven. Sudarshan

Today's problems are narrow nationalism, racism, colour and creed, sectarian feelings and religious extremities, intolerance and bigotry which have depreciated and degraded human life. Militant terrorism, extremism, the path of violence, the ruthless exploitation of nature to fulfill selfish ends, destruction of environment etc. are the modern day curses.

In Buddhist interpretation, all these ills and evils have deep root in human mind full of

Universal Computer Service

Our Service : Windows Package Training, Desktop Publishing, Translation English to Nepali, Nepali to

7/97, Majipat, Jaisidewal, Kathmandu, Nepal
Phone : 225904 (Off.), 255764 (Res.)

defilements, impurities, polluted views and thoughts. What the Buddha spoke of "MIND FACTOR" 25000 years ago still holds good and valid today and science and technology should show their interest to do something in this aspect too. The most realistic and psychological approach of the Buddha is reflected in his sermon, "MIND YOUR MIND, EVERYTHING WILL BE ALL RIGHT." CITTENA NIYATI LOKO is a Buddhist theme which says that the world is governed by mind. Human mind dominated by greed, hatred and delusion produces pollution within and without people in their behaviours very often uses the words 'my' and 'our' which are the strong and narrow expression of human frailties giving importance to self and communal feeling. Besides, there exists fanatic, blind and rigid following of one's religious faith without a little bit consideration for others. All these factors have helped fanning the dangerous flame of terrorism and violence. Because of this mind factor, the world is always under serious threat of total destruction and human civilization is haunted by atomic war these days. Danger of extinction of natural world of species of birds and animals are also threatened by deviated devil mind of human beings. We have witnessed

how Mass Grave unveiled the reign of terror created by Pol Pot Government of Cambodia, war in Yugoslavia, the Chechnian problem etc. are all the examples of creations of devil heads. They have no cures at all until we create the world which gives due respects and honour to human values. Buddhism only can rescue people from this worldly evils and wrong doings. Generosity, compassion, loving kindness (METTA) altruistic joy and wisdom produce purity inside and outside of human mind. Buddhist approach to see way of living from the spiritual dimension and analysis of human psychology is a realistic way. Modern scientific minded people and psychologists readily accept such a realistic Buddhist explanation of human mind.

Buddhism gives psychological remedies for wrong diongs and evils. Purification of mind, self insight, self realisation and self discipline are stressed which could be developed by SAMADHI, (meditation), the only way the Buddha told us to see the things as they are in a realistic way. Buddha taught simple living, righteous way of life, moderation and the middle path as a way to happiness and emancipation from suffering. He spoke of four basic needs of human life-eating and drinking, shelter,

On the occasion of
Vesakh Purnima 2546

中国出口商品基地建设（西藏）公司

China National Export Bases Development (Tibet) Co.
No. 75 Jmzhu Xilu Lhasa City, Tibet

clothing and medicine to sustain life and to pave way for *NIRVANA*. Wishing more of these for Luxuries leads to suffering.

The Buddha never opposed materialistic of people fully. What he opposed is the excessive materialistic attitude at the cost of spiritualism. Because of the materialistic pursuit, people have become more and more egoist and self centered resulting disharmony in family, society and nation.

Distorted brain and mind of people are due to the extreme materialistic attitude of people. Extreme materialistic attitude of people have led them to their desperate craving for pleasure and affluence without any moral restraints creating turmoil, tension, conflict and suffering in the human world. Buddhism seeks ethics for the protection not only of humanity but also of all living creatures preaching '*EQUAL VALUE AND EQUAL REVERENCE*'- mutual obligation between nature and man and man and man. It speaks for Primacy of value factors over materialistic pursuits and technological advancement.

"*SAMYAK AJIVIKA*"- The noble or right livelihood and living is the concept propounded by he Buddha 25 centuries ago which clearly specified and listed the unwholesome and harmful occupations like trade on human beings or slave trade, slaughtering of animals for trading of meat, trading of intoxicants, drugs, poison and arms.

Let's Look at industries for arms, modern warfare, nuclear weapons and drug trafficking; they have created havoc in the society, nation and the world destroying peace and tranquility. Besides, yellow journalism, dishonest and immoral advertisement and publicity, women's trafficking, corrupt business and usury are all unwholesome and unrighteous

living which have given birth to disharmony and discohesion in family, community, society, nation and even in the world.

Taking all these things into consideration, Buddhism can give a new base for education suitable for the new millennium with emphasis on rationalism rather than blind following of rites, rituals and dogmas.

Buddhism is not against changes brought about by time and it is not rigid dogma. The principle of Buddhism is simple. It seeks open society and teaches people to be good as far as possible giving emphasis on ethical character and values. Buddhism gives emphasis on *SAMADHI* for the development of awareness or alertness "every moment so that nothing wrong is committed against oneself and others. Loving-kindness, compassion, equanimity, Generosity etc. are the values Buddhism teaches. The Buddhist eight fold path and five moral precepts can be explained simply as rules and conducts-right and wrong and discriminating wisdom. The basic terms like 'right' and 'wrong' are used in the evaluation of human behavior and they are of utmost importance.

The very simple term Buddhism uses is the *RIGHTEOUS WAY OF LIVING*. The Buddha taught the value of self restraints. The Buddha gave sermons against misuse and abuse of human senses of faculties to protect oneself and through oneself to others. The only way to peace and happiness leading to emancipation and Nirvana is not to succumb to senses but to control them fully.

Prospects of development and spread of Buddhism is great in the new millennium as it is regarded the most scientific and very simple to follow. It would certainly attract people as it

is not biased against any other faiths and it has universal outlook and specialities. Tolerance, respect for humanity, and other living world, peaceful co-existence, harmony and coherence are the values which are respected by all religions, races and nations.

The universality of four noble truths, eight fold paths and five precepts-*PANCHA SHEELA* propounded by the Buddha is not denied by any other faiths and beliefs. Only Buddhism can cure the ills of modern day varied problems- situation of strife and conflict, mental dilemma and tension, unwholesome competition and races and last but not least self ego.

The underlying truth is that Buddhism should not be taken as a religion in the strictest term we conventionally interpret. Buddhism is the way of life one should adopt to elevate oneself from low beastly qualities to true human level spiritually. The Buddha tirelessly endeavored for forty five year to emancipate people from suffering caused by innocence. If Buddhist ideal and principles can be translated into our habits and behaviors, we shall be able to lead a happy, peaceful and successful life spiritually and materialistically.

It has been right time now for our fellows, we the members of World Association of Supreme Thagata Followers that we should

think, do and be very serious and genuine in our efforts to spread Buddhism in and around the world not for its own sake but for 'humanity' to cure the world from all kinds of frailties, weaknesses and ills and make the millennium, the millennium of peace, progress and prosperity in truest sense.

Let us help to develop a scientific and systematically graded curriculum connecting Buddhism with day to day life to make Buddhist education lively, interesting and effective. It will be wise to try to integrate Buddhist values in modern trend in education system.

I would like to make humble requests to all Buddhist monks and lay followers to give joint efforts playing important and active roles to make Buddhism a way of life, we should rather move village to village, place to place and people to people than confining ourselves to the limited four walls or walls or particular places.

Audio visuals, computers and other fastest modern day media, publication books and magazine etc. should be utilized to maximum to spread Buddhism nook and corner of the world. There is no doubt that the bright prospect exists in this millennium for flourishing *BUDDHIST CULTURE AND NEW WORLD ORDER OF PEACE*, the only vision of Theravada Buddhism for this new millennium.

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd (Importer & Exporter)

Head Office : Ward No. 16, Vanasthal, Branch Office : Ward No. 24, Wotu Tole

कालाम सूत्र

विश्वास नगर कहिले पनि अन्धश्रद्धाले
विवेकको प्रयोग गरेर विश्वास गर्ने गर
गुरुले भन्यो भन्दैमा विश्वास नगर
ठूलाको कुरा भन्दैमा विश्वास नगर
रामरी जाँचेर विश्वास गर्ने गर
कारण बुझेर मात्र विश्वास गर
पढ्दैमा सुन्दैमा विश्वास नगर
धर्म संस्कृत भन्दैमा विश्वास नगर
अनुसन्धान गरेर विश्वास गर्ने गर
वास्तविक बुझेर मात्र विश्वास गर
मन पन्यो भन्दैमा विश्वास नगर
आफ्नो मान्छे भन्दैमा विश्वास नगर
युक्तिसंगत भएमा विश्वास गर्ने गर
जानी गुणी भए मात्र विश्वास गर

- सम्यक सम्बोधी प्राणपुत्र

सम्पादकलाई चिट्ठी

आदरणीय सम्पादक ज्यू
आनन्दभूमि बौद्ध मासिक, काठमाडौं ।

वर्ष ३० अंक २, २०५९ जेष्ठ पूर्णिमाको आनन्द
भूमिमा “बोधिवृक्षमुनि चारधाम” शीर्षकको मेरो लेख
प्रकाशित भएकोमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । उक्त लेखको

विशेष सूचना

आनन्द भूमिका निर्देशक भिक्षु
सुदर्शन महास्थविरको पुण्य स्मृतिमा आनन्द
भूमि वर्ष ३० अंक ५ भिक्षु सुदर्शन अंकको
रूपमा प्रकाशन गर्ने भएकोले वहाँको विषयमा
सम्बन्धित ब्यक्तिहरूलाई लेख रचना भाद्र
महिनाको ते थ्रो सातासम्ममा हामीलाई
उपलब्ध गराइदिनु हुन अनुरोध गरिन्छ ।

साथै आनन्द भूमिका वार्षिक
ग्राहकहरूलाई समयमै नवीकरण गरिदिनु हुन
विनम्र अनुरोध गरिन्छ ।

- सुखी होतु नेपाल

पृष्ठ १९ मा बोधिवृक्ष मुनि पूर्वतर्फ स्थापित बुद्धको भूस्पर्श
मुद्रा ढलौटको प्रतिमा स्थापना गर्नेहरूमा हेराकाङी शाक्य र
राजु शाक्यको नाम छुटन गएकोले प्रकाशनार्थ यसै पत्र
मार्फत सादर अनुरोध गर्दछु ।

प्राथी

महेन्द्र रत्न शाक्य, सिन्धाहिटी, ललितपुर ।

VisionTOURS & TRAVELS (P.) Ltd.
(A Quality Tour Operator in Nepal)

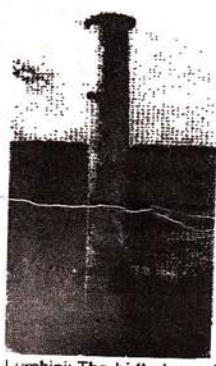
PO BOX: 10666 THAPATHALI, KATHMANDU, NEPAL

TEL: 244114, 258326, FAX: 977-1-244114/524588

Email: vision@wlink.com.np, Website: www.vsiontours.com

- Inbound Tour & Outbound Tour
- Air Ticketing

- Cultural & Religious Tour
- Hotel Booking

Lumbini: The birthplace of Lord Buddha

बौद्ध गतिविधि

बागलुङ्गमा बसिवियाँलो सम्पन्न

९ आषाढ, बागलुङ्ग। ज्ञानोदय बुद्ध विहार समिति, बागलुङ्गका अध्यक्ष ईश्वर वज्राचार्यको सभापतित्वमा विहारकै सभाकक्षमा बसिवियाँलो कार्यक्रम सम्पन्न भयो। बुटवलका वरिष्ठ पत्रकार एवं विश्वशान्ति परिषदका केन्द्रीय सदस्य डिल्ली प्रसाद आचार्यले बुद्धधर्म र बुद्ध शिक्षाको महत्व वारे प्रकाश पाई बौद्ध तीर्थस्थलको वारे आफ्नो यात्रा-अनुभूति समेत प्रकाश पारे। मुकुन्द शाक्यवाट सञ्चालित सो कार्यक्रममा विहारका उपासक उपासिकाहरुको सहभागी रहेको थियो।

आनन्दकुटीमा पूर्णिमा: विदाई समारोह

१० आषाढ, आनन्दकुटी-स्वयम्भू। नेपालका श्रद्धेय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको समुपस्थितिमा जेष्ठ पूर्णिमाका दिन विहान बुद्ध पूजा, धर्मदेशना एवं दानप्रदान कार्य सम्पन्न भयो। श्रद्धेय संघनायकसमक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि श्रद्धेय भिक्षु अश्रवघोष महास्थविरवाट धर्मदेशना भएको थियो।

यसरी नै सोही दिन नेपालका लागि श्रीलंकाका राजदूत पामेला जे डीनको कार्यकाल समाप्त भई स्वदेश फर्क्न अगाव विदाई समारोह पनि आयोजना गरियो। राजदूत पामेला आनन्दकुटी विहारमा आईपुने वित्तिकै श्रीलंकाराम चैत्यमा पूजा र दिप प्रज्जवलन गर्नुभयो। समारोह उहाँले आफू राजदूत भएर आउँदा दिवंगत राजा वीरेन्द्रलाईओहदाको प्रमाणपत्र चढाउने वित्तिकै यसै चैत्यमा पूजा अर्चना गरिसकेपछि मात्र आफ्नो कार्य थालनीगरेको स्मरण गर्नुहुँदै बुद्ध धर्मले दुबै देशको बीचमा धनिष्ठ सम्बन्ध रहेको कुरा व्यक्त गर्नुभयो।

समारोहमा राष्ट्रिय सभाका सदस्य लक्ष्मीदास मानन्धर, आनन्दकुटी विहार गुठीका अध्यक्ष एवं बुद्ध जयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, उपाध्यक्ष एवं आनन्दकुटी दायक सभाका अध्यक्ष तीर्थनाराँ मानन्धर, समितिका उपाध्यक्ष बुद्धरत्न वज्राचार्य, ब.ज.स.स.को महासचिव, गौतम शाक्य, गुठीका सचिव भिक्षु धर्ममूर्ति, स्वयम्भू व्यवस्थपन समितिका महासचिव महेन्द्र बुद्धाचार्य आदि महानुभावहरुले मन्तव्य एवं श्रीमति राजदूत पामेलालाई विभिन्न धर्मोपहार चढाएका थिए। संघनायक अनिरुद्ध महास्थविरले आनन्दकुटी विहारको तर्फाट स्वयम्भू चैत्य र आनन्दकुटी विहार गुठीका अध्यक्ष एवं बुद्ध जयन्ती समारोह अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले कलात्मकरूपमा बुद्ध जन्मभूमि लुम्बिनी अडिक्ट ठूलो फ्रेम उपहार चढाउनु भयो। अन्त्यमा आफ्नो कार्यकाल सकेर स्वदेश फर्कनुहुने राजदूत पामेलालाई सुस्वास्य, सुभाशिष एवं शुभयात्राको कामना गरी भिक्षु संघनायास परित्राण पाठ भएको थियो। उक्त दिन उपस्थित सबैलाई बुद्ध जयन्ती समारोह समितिले जलपान भोजनको प्रबन्ध गरेका थिए।

परियति शिक्षा भवन शिलान्यास

१२ आषाढ, काठमाडौं। काठमाडौं महानगर पालिकाका मेयर केशव स्थापितले गण महाविहारमा परियति शिक्षा भवनको शिलान्यास गर्नुभयो। शिलान्यास समोरोहमा भवन निर्माण समितिका अध्यक्ष भिक्षु शोभित, प्रमुख अतिति मेयर केशव स्थापित, भिक्षु सुदर्शन महास्थविर वडाध्यक्ष हरिकृष्ण डंगोल लगायत अन्य वक्ताहरूले आफ्नो मन्तव्य प्रकट गरे।

व.आ. कनकद्वीपको निधन तथा शोक सभा

२२ आषाढ, काठमाडौं। बुद्ध धर्म र बौद्ध गतिविधिका बारे निरन्तररूपमा आलोचनात्मक, समालोचनात्मक एवं सुधारात्मक तवरले लेख-रचना लेख्दै आउनु मा असापयिक निधन भएको छ। उहाँले धेरै प्रकाशित गर्दै आउनु भएको थियो भने 'बुद्ध प्रकाशित गर्नु भएको छ।

व.आ.कनकद्वीपको पुण्यस्मृतिमा युवा विहार-भृकुटी मण्डपमा शोक सभाको आयोजना बुद्ध धर्म सम्बन्धी लेख-रचना प्रकाशित गरे उहाँको पुण्य स्मृतिमा नेपाल बौद्ध परिषदले पनि शोक सभाको आयोजना गरेको छ।

भएका व.आ.कनकद्वीपको ६८औं वर्षको उमेर वर्ष अगाडी देखी आनन्द भूमिमा लेख-रचनाहरू धर्मको सार' नामक रचना संग्रह पुस्तक पनि

बौद्ध समूहद्वारा श्रावण २ गतेका दिन बुद्ध गरियो। युवा बौद्ध समूहबाट उहाँलाई बुद्ध र बापत पुरस्कृत पनि गरिएको थियो। यसरी नै उपरस्कृत पुरस्कृत पनि गरिएको थियो। यसरी नै

ध्यानकक्ष शिलान्यास

२९ आषाढ, कीर्तिपुर। सुलक्षण कीर्ति विहार, चोभारमा श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रमुख आतिथ्यत्वमा ध्यानकक्ष शिलान्यास समारोह सम्पन्न भयो। विहारका संस्थापिका एवं प्रमुख डा.अनागारिका अनोजाको ४३ औं जन्मोत्सव पनि सोही दिन मनाइएको थियो। समारोहमा भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, अनागारिका ध्यम्मवती र डा.अनोजा, थाई राजदूत, पूर्वमन्त्री तीर्थराम डंगोल आदि वक्ताहरूले मन्तव्य प्रकट गरे।

भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको निधन

५ आषाढ, कीर्तिपुर। अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका उपाध्यक्ष, नेपाल भाषा एकेडेमिका उपकुलपति, लुम्बिनी विकास कोषका सल्लाहाकार, आनन्दभूमिका निर्देशक, बौद्ध इतिहास, संस्कृत एवं पुरातत्वविद् बौद्ध विद्वान भिक्षु सुदर्शन महास्थविरलाई राति ११ बजेतिर शहीद गङ्गालाल राष्ट्रिय हृदय रोग केन्द्रमा उपचार सी.सी.यु.मा भर्ना गरी उपचार गर्दागर्दै अन्ततः गते दिउँसो २:४५ बजे शहीद गङ्गालाल राष्ट्रिय

श्रीकीर्ति विहार कीर्तिपुरमा ३ दिनसम्म अन्तिम पाँगा, नगाँउ, कीर्तिपुर हुँदै कालिमाटी, पाँगा, नगाँउ, कीर्तिपुर हुँदै कालिमाटी, भिमसेनस्थान, मरु, नरदेवी, डल्ल, स्वयम्भू परिक्रमा गर्दै आनन्दकुटी विहारमा अन्तिम श्रद्धाङ्गली कार्यको लागि लिगाएको थियो। भिक्षु संघबाट मरणानुस्मृति पाठ, मतकवस्त्र, दाताहरूको तर्फबाट दान, थाइ संघराजबाट प्राप्त चांसुकुल दान पछि वहाँको पार्थिव शरिरलाई आनन्दकुटी विहारको मुनि शमसानमा लगी अन्तिम दाहसंस्कार गरिएको थियो। संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर, भिक्षुहरू अश्वघोष, कुमार काश्यप, ज्ञानपूर्णिक, वहाँका शिष्यहरू, दाजुभाईहरू, दातामाँ परिवार तथा अन्य उपस्थित श्रद्धालुहरूबाट दागबत्ती दिएका थिए।

दिवंगत भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको निधनमा श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र वीरविक्रम शाहदेव सरकार तथा श्री ५ बडामहारानी कोमल राज्यलक्ष्मी देवी शाह, सम्माननीय प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवा, थाइलैण्डका संघराज, थाइ राजदुतावास, स्यानमार राजदुतावास, श्रीलंकन राजदुतावास, नेकपा एमालेका महासचिव माधव कुमार नेपाल, नेपाली काँग्रेसका सभापति गिरिजा प्रसाद कोइराला, धर्मोदय सभाका अध्यक्ष लोकदर्शन वज्राचार्य, नेपाल मानव अधिकार संघ, बौद्ध विहार भृकुटीमण्डप, सुखी होतु नेपाल, विश्व शान्ति विहार, विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय, युवा बौद्ध समूह, बुद्ध जयन्ती समारोह समिति, श्रीकीर्ति बौद्ध केन्द्र, अन्तराष्ट्रिय जगतबाट जापान र भारतको निष्पोन स्योहोजी, श्रीलंकाको अमरपुर निकाय, चिनियाँ बौद्ध संघ आदिबाट वहाँको दुःखद निधनमा गहिरो शोक व्यक्त गर्दै निर्वाण कामना पनि गरेको छ ।

बौद्ध महिला संघको पुर्नगठन

२९ आषाढ, काठमाडौं । बौद्ध महिला संघ, नेपालको सातौं वार्षिक साधारण सभा बुद्ध विहार, भृकुटीमण्डपमा एक समारोहका बीच सम्पन्न भयो । संघका धर्मानुशासक श्रद्धेय भिक्षु सुदर्शन महास्थविर समक्ष पंचशील प्रार्थनाबाट शुरु भएपछि उपाध्यक्षा सुश्री नानी मैयाँ मानन्धरले स्वागत भाषण गर्नुभयो र लगतै सचिव सुश्री वीणा कंसाकारले संघको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु भयो भने कोषाध्यक्षा श्रीमती कृष्णकली शाक्यले वार्षिक आय-व्यय प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभयो ।

समारोहमै अनागारिका धम्मवतीले संघको स्थापना कालदेखि अनवरत रूपमा अध्यक्षता ग्रहण गर्नुहुने श्रीमती विमला वज्राचार्यलाई गर्नुभयो । विमला वज्राचार्यले वज्राचार्यको स्मृतिमा संघलाई गर्नुभयो । यसरी नै संघको ले सहयोग गरी रहनु भएका मध्य श्रेष्ठ तथा सुश्री प्रभिता ओढाई सम्मान गरियो । महास्थविरले बौद्ध महिला संघ रूपमा अगाडी बढी नै राख्य व्यक्त गर्नु भएपछि उपाध्यक्षा धन्यवाद जापन गर्नु भयो ।

दोसल्ला ओढाई कदर पत्र प्रदान दिवंगत पति रत्न बहादुर रु.१०,०००।-(दश हजार) प्रदान विभिन्न कार्यक्रमहरूमा हरतवर संघकै आजीवन सदस्यद्वय श्रीमती वज्राचार्यलाई पनि दोसल्ला धर्मानुशासक श्रद्धेय भिक्षु सुदर्शन बुद्ध शासनिक कार्यमा निरन्तर सकोस भन्ने शुभेच्छा मन्त्रव्य श्रीमती बासन्ती देवी वज्राचार्यले

अन्तमा बौद्ध महिला संघ, नेपालको नयाँ कार्यकारिणी सदस्यहरूको चयनकार्य सम्पन्न भयो । जस अनुसार अध्यक्षा सुश्री नानी मैया मानन्धर, प्रथम उपाध्यक्षा श्रीमती बासन्ती देवी वज्राचार्य, द्वितीय उपाध्यक्षा सुश्री वीणा कंसाकार, तृतीय उपाध्यक्षा श्रीमती डा. केशरी लक्ष्मी मानन्धर, महासचिव श्रीमती भीरा ज्योति, सचिव श्रीमती चन्द्र देवी शाक्य, सह सचिव सुश्री सुजाता मानन्धर, कोषाध्यक्षा श्रीमती कृष्णकली शाक्य, सह-कोषाध्यक्षा श्रीमती प्रभा स्थापित तथा अन्य सदस्यहरू सुश्री शकुन्तला प्रधान, सुश्री रेणुका मानन्धर, श्रीमती रोहिणी मास्के, श्रीमती केशरी वज्राचार्य, सुश्री शर्मिष्ठा वैद्य, सुश्री कमला शाक्य, श्रीमती गंगा श्रेष्ठ, सुश्री सरिता तुलाधर, सुश्री नीता केशरी श्रेष्ठ, श्रीमती रीना तुलाधर रहनु भएको छ ।

अ. धम्मवती ६८ वर्षमा प्रवेश

४ श्रावण, काठमाडौं । धर्मकीर्ति विहारमा अनागारिका धम्मवती ६८ औं वर्षमा प्रवेशको उपलक्ष्यमा सप्ताहव्यापि अभिधर्म पाठ तथा धर्मदेशना कार्यक्रमको आयोजना गरी सम्पन्न भएको छ । भिक्षु संघबाट धम्मासङ्गिणि, विभज्ज, धातुकथा, पुगल पञ्चति, कथावत्थु, यमक र पट्ठान पाठ गरिएको थियो । सप्ताहव्यापि रूपमा अ. धम्मवतीलाई शुभकामना दिने श्रद्धालुहरूको घुइंचो लागेको थियो ।

श्रामणेर बुद्धिसागरको देहावसान

४ श्रावण, मातातीर्थ । चतुब्रह्म विहार, मातातीर्थ विहारमा विगत पन्थ वर्षदेखि बस्दै आउनु हुने श्रामणेर बुद्धिसागरको निधन भयो र धार्मिक विधिपूर्वक मातातीर्थमै दाह संस्कार गरियो । उहाँ नेपालका संघनायक श्रद्धेय भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरका शिष्य हुनुहुन्छ ।

३० औं ललितपुर जिल्ला व्यापी बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता

५ श्रावण, ललितपुर । बौद्ध युवा कमिटि परिवार, भट्टापोलको आयोजनामा ३०औं ललितपुर जिल्ला व्यापी बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता ५ गते आइतबार देखि ११ गते शनिवार सम्म मङ्गलबजारमा आयोजना भैरहेको छ । २१ वटा समूह समिलित हाजिरी जवाफ फाइनल प्रतिस्पृधा विजयी समूहहरूको बीचमा ११ गते शनिवार दिउंसो ३ बजे हुने भएको छ भने सोही बेला रनिङ्गशील लगाएत पुरुस्कार वितरण गरिने कार्यक्रम पनि रहेको छ ।

एक जून बिलायो

- भिक्षु सुशील

अनन्त क्षितिजमा शून्याकाशमा
हाम्रो एक जून बिलायो
बाचा बन्धन सबलाई त्यागी
चीवरधारी एक हरायो ।

निश्चल देहको मौन सन्देशले
किन किन बिभायो
जीवनभरको सबथोक तिमीले
पलभरमै बिसायो ।

कति कति इच्छा मनमा संगाली
पीर व्यथा देखायो
किन्तु सब ती स्वप्नसरि भो
कालले जब अपनायो

धर्म अनुरागले बाल्यकाल मै
श्रमण मूल्य पहिल्यायो
शास्ताको पथगामिनी भ
जीवन तिमीले बितायो ।

जगको नियम हो आउनु-जानु
सोही बाटो पछ्यायो
आफ्नो श्रमको मूल्य लिएर
भिक्षु सुदर्शन बिलायो ।